

NC-7.4. Bijzondere vraagstukken uit de cultuurfilosofie, 1998/1999

NC-7.4.0. : Inhoud

NC-7.4.1. : p. 1 tot 101

NC-7.4.2. : p. 102 tot 196

NC-7.4.3. : p. 197 tot 281

NC-7.4.4. : p. 282 tot 350

Dit is NC-7.4.4. : p. 282 tot 350

Een tweeëndertigste steekproef: the beatniks als postmodern.

Het is niet de bedoeling, uitvoerig in te gaan op wat Beat en Beatnik als cultuurfenomeen is. Enkele hoofdtekken kunnen volstaan om de culturrevolutie, die het Beatnik-fenomeen is, duidelijk te maken. Want de Beat- of Beatnikcultuur is:

(i) een type van doorleving van Moderniteit (in de twee betekenissen, zoals wij ze kf 252 hebben vastgesteld),

(ii) waaraan a. een mode b. een methode en c. zelfs een ideologie ontspringen.

(A). De tweeledige hoofdtrek.

Een aantal jongeren - op de eerste plaats in de Verenigde Staten - vormden, na WO II (1939/1945), een eigen leeftijdsgroep, die zich in de term 'beat(nik)' uitdrukt.

(1) Te midden van de Moderniteit - met haar Amerikaanse samenleving - wisten zij zich de geslagenen ('beat' in één van de betekenissen van 'to beat', verslaan), -- de moedelozen, de 'uitgeblusten'. Met "no future" zonder 'toekomst', in de traditionele en Moderne zin van dat woord. -

(2) Zij zochten een uitweg in een of andere roes ("een beat(ific)", zaligmakende bedwelming). -

Opm.-- Vergelijk dit met wat A. Wellmer zegt over het wezen van het Postmoderne:

(i) Endisme en (ii) Radicalisering (kf 280).

(B) De uitingen van de hoofdtrek. -

De ongeremde, directe beleving (doorleving) valt op. 'Ongeremd' in die zin dat zij niet (af)geremd wordt hetzij door de aloude Traditie hetzij, vooral, door de Moderniteit.

Cfr. kf 175, waar le Grand bleu een actueel voorbeeld van zo'n ongeremd doorleven biedt.

The Beatles.-- In 1961 komen de Beatles, in Engeland (Liverpool), van de grond, - 'Beatles' is de ineenvoeging van 'Beat' en 'beetle' (kever).

In hun LP Revolver formuleren zij het: "Turn off your mind, -- relax, float downstream" (Wend uw (te geconcentreerde) geest af, -- ontspan u, laat u stroomafwaarts meedrijven). -

Opn.-- Men heeft dat type van leven ook wel ‘Fenomenologisch’ geheten. Maar dan in de zin van een empirische, louter de beleving (bijna om de beleving) belevende Fenomenologie, die noch rationele beschrijvingen noch rationele verklaringen zoekt, maar bij het doorleefde blijft.

Deze leefvorm treft men aan in het eigen kunstwezen der Beatgeneratie (muziek (Jazz, Rock), Batman(ia), Pop’Art, Beatschrijvers), in het holisme, d.i. de vollediger aanvaarding van de totaliteit der werkelijkheid (Fiedler) (druggebruik (bewustzijnsverruiming), Neo-Sacralisme (oriëntalisme)), in het anarchisme (niet de staat (kf 75: Realpolitik), doch de vrije zelfbepaling van enkeling en kleinschalige gemeenschap), -- in de ‘nieuwe’ opvoeding (Antiautoritaire opvoeding).

Opn. -- Men lette erop: de USA is niet deze laag van ‘ontwortelden’, zoals de Amerikaanse schrijver, verteller, zanger Garrison Keillor, in de loop van de herfst van 1989, gedurende weken, in Londen, met denderend succes, heeft trachten duidelijk te maken.

Zoals een Will Rogers, de cowboy-denker, in het begin van deze eeuw deed, zo ook G. Keillor: hij laat “het diepe Amerika” doorkomen, de antithese van tv-Amerika in de vorm van Dallas en Dynasty e.d.m..

Keillor heeft het over een ingebeeld plekje in de USA, ver buiten de centre, dichtbij Canadees grondgebied, waar de winter bijna nooit eindigt, “Lake Wobegon”.

De titel, waarmee Keillor de Londenaars meer dan twee uren boeide, luidde “It has been a quiet week in Lake Wobegon, my hometown” (Het was stil, deze week, in Lake Wobegon, mijn geboorteplekje). “Tenzij dat - maar vertel dat niet verder, a.u.b. - dat mijn tante Myrna de twaalfde prijs toegewezen kreeg in een prijskamp voor keukenvaardigheid in Lake Wobegon, -- iets waarop ik danig fier ben” zegt Keillor, die als ‘Regionalist’ gecatalogeerd wordt. -- Het doet goed eraan herinnerd te worden.

Een karakteristiek. -- W. Welsch, *Unsere postmoderne Moderne*, Weinheim, 1988-2, 15, zegt:

“Zo heeft Leslie Fiedler (*opn.*: een Joodse critica), in 1969, in het beroemde opstel *Cross the Border/ Close the Gap*, in: *Playboy*, 1969, Dec., 151, 230, 252/254, 256/258, het uiteengezet.

Opvallend: dit opstel verschijnt voor het eerst niet in een letterkundig tijdschrift, maar in *Playboy*.

“Grensoverschrijding” - Het programma van dit type van letterkunde - was tegelijk een methode van de literatuurkritiek die zij propageerde. -- Fiedler begint de tekst met een categorische uitspraak: “Bijna alle huidige lezers en schrijvers zijn zich - en wel, in feite, sinds 1955, ervan bewust dat wij de doodsstrijd van wat - literair gesproken - ‘modern’ heet, en de barensweeën van wat ‘postmodern’ heet, beleven”. -

Met L. Fiedler karakteriseert Welsch: “Voor Fiedler is de Postmoderne schrijver meteen een dubbelagent:

(i) In gelijke mate is hij thuis in de technologische wereld en in het rijk der ‘wonderen’. Verder is hij evenzeer tot verkenningen in het gebied van de mythe of in de domeinen van de erotiek bereid”.

Toelichting. -- “Steekt de grens over/ Dicht de kloof” is de titel. Inderdaad: waar de Traditiegetrouwe ‘letteren’ een tijdschrift als Playboy zeker zouden geminacht hebben, -- om in te schrijven, daar ‘overschrijdt’ L. Fiedler, met de Postmodernen uit de vijftigerjaren - de tijd van de beatnik’s - , dat ‘taboe’.

Erotiek wordt een domein, evenwaardig aan de ‘gevestigde’ themata. -- “Steekt de grens over/ Dicht de kloof” tussen de Moderne, ‘rationale’ technologie, enerzijds, en, anderzijds, “het rijk der wonderen” en dat van de mythe (kf 266; 281: evenwaardigheidsaxioma).

Het Exclusivisme der Modernen,

als Descartes, Locke, enz., wordt overschreden t.v.v. een Inclusivisme, dat, behalve de klassiek aanvaarde kunsttypes (‘genres’ met hun wetten), ook andere aanvaardt. Dat insluitingsdenken zullen wij als één der hoofdtrekken van Postmoderniteit ontmoeten: (om met Lyotard te spreken:) “Met welk recht, -- in naam van welk gezag sluit men een aantal genres uit?” (kf 277).

Een pareltje humor. -- Men kan de kloof der generaties - in de Beatniktijd - niet beter illustreren dan met volgende dialoog:

“Dochterlief, je geeft te veel geld uit. Meer dan je verdienen kan. Gij zult zeker nooit rijk sterven”. -- Dat is modern. -- En nu postmodern:

“Maar Paatje toch! Rijk sterven is niet mijn bedoeling: rijk leven wil ik”.

Herlees vlug even kf 78vv. (Moderne economie; vooral kf 79: de lous d’or), en gij zult het Postmoderne duidelijk voelen.

De tegencultuur. Bibl. st.: *Th. Roszak, Opkomst van een tegencultuur, (Bespiegelingen over de technocratische maatschappij en haar jeugdige bestrijders)*, Amsterdam, 1971-1, 1973-4;

Ch. Reich, Bloemen in beton (Hoe de revolutie der jongeren Amerika probeert leefbaar te maken), Bloemendaal, 1971 (// *The Greening of America*);

J.-Fr. Revel, Ni Marx ni Jésus (De la seconds révolution américaine à la seconde révolution mondiale), Paris, 1970. -- Dit zijn werken die het denkbeeld ‘counterculture’ nauwer omlijnen.-- *H. Bertens/ Th. D’haen, Het Postmodernisme in de literatuur*, Amsterdam, 1988, 19, zegt : “In het midden van de jaren

zestig onderscheidde L. Fiedler en Susan Sontag (kf 26) een Postmodernisme dat nauw verbonden was met de Amerikaanse counterculture en de voorlopers ervan, zoals de Projective dichters (*opm.*: Charles Olson met zijn manifest *Projective Verse* (1950), leider van de Black-Mountaingroep (kf 279)) en de beat-schrijvers (*opm.*: Allen Ginsberg (1926/1997), Lawrence Ferlinghetti (1919/...), Bob Kaufman, Gary Snyder, - "the Beat Generation") (...). het benadrukte: een directe beleving (kf 282) en een volledig aanvaarden van de werkelijkheid (kf 282v.: holisme) in al haar facetten".

'Underground'.

Angelsaksische term. -

(i) **1830+**: "The Underground Railroad" betekende "de ondergrondse spoorweg", waarvan een geheime en onwettelijke organisatie van Amerikaanse blanken gebruik maakte om ontvluchte neger-slaven toe te laten het Noorden van Canada te bereiken en zo in veiligheid te geraken.

(ii) **Tijdens WO II** (1939/1945) waren in de door de Duitsers bezette gebieden "ondergrondse bewegingen" ("Underground Movements"), die onwettelijk te werk gingen. -

(iii) **In de vijftigerjaren** komt een nieuw type van 'underground' te voorschijn. Afkeer voor de 'traditie' en "de gevestigde orde" (het 'establishment') is er het negatieve kenmerk van. --

Beatniks, -- later Hippies en Yippies (Nieuw Links). - Hollandse Provo's, 'Kabouters', Dolle Mina's, Pacifisten e.d.m. zijn er de subgroepen van. -

De uitingen: Anarchisme, Seks, druggebruik, Communes, -- Beat, Pop, Protestsong. Gevierde kunstwerken: West Side Story, -- later: Hair, Oh Calcutta, Jesus Superstar. -

Opm. -- De Underground-pers was een heel stel bladen, waarvan er nog bestaan. De Underground Popmusic was een mengsel van Country Music (// Duitse Schlager), -- Jazz, Blues en Rock, Folk- en Protestsong.

Slotsom: 'Underground' is een andere naam voor tegencultuur, maar voor zover zij een 'subversief' en 'cultuurondermijnd' element binnen de Moderniteit vertegenwoordigt.-

Opm. -- Harry Kupfer, een Amerikaans regisseur, heeft, in de zomer van 1989, Rheingold, deel 1 van R. Wagners' Der Ring der Nibelungen (cf 248), tot Underground-kunstwerk omgevormd: i.p.v. godendeemstering tekent hij 'mensen-deemstering'!

Onze cultuur, met haar 'opium's', -- geld, drugs, seks, ijdelheid, machtsdrang en... wanhoop, wordt erin, op zijn Amerikaans, gespeeld.

Tot en met de Punker Loge, wiens leuze ‘no future’ hem ertoe aanzet de wereld, die hij uitspuwt, toch maar aan zijn cynische (kf 110; 210; 232) doeleinden te onderwerpen, komt in die herstichting en ... radicalisering van Wagner’s meesterwerk der Bayreuther Festspiele (sinds 1876) voor.

Hiermee zien wij globaal het fenomeen ‘beatniks. Laat ons, nu, een aantal aspecten nader analyseren.

Beatniks en muziek. -

Twee voorbemerkingen. -

(1) ‘Program music’:

De muziek, waarover het hier gaat, is niet - of niet zozeer - ‘Absolute’ of ‘Abstracte’ muziek (die zich beperkt tot geluidsmanipulaties, ontsprongen aan een geest die klanksystemen construeert); zij is vooral ‘program music’:

- a. zij is instrumenteel (‘Abstract’),
- b. maar het zwaartepunt ligt in een of andere extramuzikale ‘boodschap’, -- hier de boodschap van de Tegencultuur en Underground.

(2) “The energy issue”.

I-D Magazine (London), No. 73 (1989): Sept., is getiteld “the energy issue”.

Het tijdschrift licht toe: “Het Notting Hill Carnival is gedrenkt in Vodoe-energie. Heavy Metal wordt vernietigd door Rock’ n’ Roll-energie. New York danst op het geluid van Dancehall-energie. Wordt Iain Banks (*opm.*: The Wasp Factory, Canal Dreams) geïnspireerd door griezel energie? Diana Brown en Barrie K Sharpe (vergeet de K niet) barsten van Soul-energie. Geloof je in de macht van droomenergie” -

Ofschoon allereerst bedoeld voor actuele muziekgenres, toch is de hoofdgedachte ‘energie’ reeds het kenmerk van de Tegenculturele muziekgenres. Deze ‘energie’ doet, onwillekeurig, denken aan de Sade met zijn ‘energie’ (kf 215v.), niettegenstaande er ook een duidelijk verschil is, natuurlijk. -

Opn.-- Misschien is één van de ‘verklaringen’ voor de ‘nood-aan-energie’ het feit dat heel wat Beatnik’s en aanverwanten overkomen als ‘uitgeputten’, die juist daardoor zo verzot zijn op ‘beatific’ fenomenen (cf 282). Het lijkt wel soms heel wat op een pepmiddel.

Typologie. -- Onbegonnen werk is het, hier, al de types muziek, die de Tegencultuur aanbelangen, aan te halen. Wij vergenoegen ons met dingen die de sfeer, waarin de Beatnik’s konden leven, verduidelijken. -

Jazz, Sedert 1917 overspoelt, vanuit New Orleans, USA, in soms sterk

verscheidene vormen (New-Orleans/ Middles Jazz/ Be-Bop/ Cool/ Free Jazz), deze Jazz-levenswijze - “life style” - en de Westerse wereld en, zelfs, de rest. -

In de mode, in onze disco's, zelfs in een paar filmen is Jazz aan een soort ‘revival’ (heropwekkingsbeweging, ‘réveil’) toe.

Denken wij aan de film ‘*Round Midnight*’ (B. Tavernier), waarin de Jazz én als sfeer én als muziekstijl, vooral uit zestigerjaren, centraal staat: het scenario speelt zich af in Lyon, New York, maar vooral Parijs.

Een Amerikaans muzikant-saxofonist (Dexter Gordon) is “moe en uitgeput van alles, -- behalve van zijn (Be-Bop) muziek, - aan zelfvernietiging toe om reden van drankoverdaad”, ...en de ‘rest’. Een jong Fransman (François Cluzet) valt op hem, wordt door hem geboeid en wil hem opnieuw de levenslust bijbrengen.

Meteen wijdt deze - volgens critici uitstekende - film ons in in het muzikantenleventje. Vooral: uit deze film blijkt dat, behalve een muziekstijl, Jazz eerst en vooral een ‘life style’, (leefwijze) is, -- niet zonder de “ziel van de Blues”.

Rock ‘n’ roll. –

Volgens de enen in 1954, volgens de anderen in 1957 - in alle geval de Beatnikjaren - ontstaan in de USA uit (i) jazz, (ii) blues and rhythm en (iii) landelijke folklore. -

“Rock’ n’ Roll - zo leren handboeken - ontstond rond 1955 te Memphis (Tennessee), als Elvis Presley en enkele andere gelijkaardige blanke ‘fijten’, ‘zwarte muziek’ opnamen, terwijl zwarten als Little Richard en vooral Chuck Berry hun ‘ritme’ en ‘Blues’ aan de smaak van jonge blanken aanpasten. -

(...) Rock’ n’ Roll is een muziek uit het Amerikaanse zuiden: in Tennessee en Kentucky beleeft men, vanaf 1800, de eerste uitbarsting van een protorock, een golf van religieuze ‘uitleving’, -- in onze geschiedenisboeken vermeld als “the Great Revival” in de Camp Meetings (...). (R. Pedant, *Les aventures de la musique Américaine*, in: *Musicien* (Paris) No. 13(1989): nov.,20).

Opm., -- Bibl. st.: J. Koenot, “Rock against Religion”, in: *Streven* (1983), 406/418;
-- W.J. Matt, *Le Rock’ n’ Roll (Instrument de révolution et de subversion culturelle)*, Sherbrooke (Quebec) 1981;
-- J.-P. Regimbal, O.S.S.T. e.a., *Le Rock’ n’ Roll (Viol de le conscience par les messages subliminaux)*, Sherbrooke (Quebec), 1983.-

Terloops: het leven en de dood van Elvis Presley is een schitterende toepassing van wat de Antieke Grieken heetten “harmonie der tegengestelden”.

J.-P. Régimbal, Le Rock n'Roll (Viol...), 47, vat als volgt samen.-

(1) De 'King' van de Rock' n' Roll oefende steevast de greep van een afgod uit op al wat hem 'bewonderde'. Hij is, echt, de initiator (inwijder) van de hele rockrevolutie. alleen - in zijn unieke persoonlijkheid - belichaamde hij de revolte van de jongeren tegen gezin, religie en natie.

Met groot overleg wierp hij zich op de afbouw van alle 'taboes', -- op de eerste plaats die taboes, die het felst door de opstandige jeugd werden verafschuwd, de seksuele taboes.

(2) Maar hij werd het slachtoffer van zijn eigen beroemdheid, -- meteen ook van zijn verslaving aan verdovende middelen. -

(i) Na het schitterend resultaat van zijn ethische en politieke (versta: maatschappelijke) revolutie te hebben beleefd,

(ii) is hij, pas veertig, gestorven".

Opm. -- Men vergelijkte dit met "de ster" van een J.-P. Sartre (kf 176), die in haar spoor, eveneens, drugverslaving en zelfmoord zaaide. Sartre kan dan al door een groot Vlaams denker als "een metafysieker met grote diepgang" aangeslagen zijn, de resultaten bij een gedeelte van zijn "bewoneraars en bewonderaars" getuigen van het tegendeel.

Opm. -- Rockmuziek als 'beweging'. -

(1) *J. Koenot, "Rock against Religion",*

(i) stelt als hypothese voorop dat Rockmuziek "niet los staat van de algemene trend naar muzikaliteit, die zich in alle domeinen van de hedendaagse cultuur manifesteert" (a.c., 406).

(ii) "Deze trend kan men beschouwen als de uitdrukking van een zeer verspreide, maar vaak onuitgesproken levensbeschouwing, die wij "de metafysica van de beweging" zullen noemen" (ibid.). -- "De naam, die deze muziek zich gegeven heeft, "rock-n-roll", spreekt op zichzelf al boekdelen: (a) wiegen/ schommelen, (b) schudden/ schokken" (a.c.,409). -

(2) *J.-P. Régimbal, Le Rock' n' Roll (Viol ...),* is veel preciezer. -

1.a. In 1951/1952 begon Richard Little, een jonge zanger uit the Midwest van de USA, de 'beat' (= slagritme) van Rythm and Blues, - eigen aan de zwarte volkslaag in het Amerikaanse Zuiden, te wijzigen. -

Opm. -- 'Beat' is de ononderbroken herhaling van de van regels voorziene 'slagen', ineenlopend met gesyncopeerde ritmes. -

1.b. 'Beat' is het typische kenmerk van Rockmuziek. -

i. Hard rock. -- het slagritme hitst de seksuele aandringen op.

ii. Acid rock. -- Hier beïnvloedt de 'beat' hersenen en zenuwstelsel zo dat men erdoor vatbaar wordt voor druggebruik.

iii. Punk rock. -

Opm. -- ‘Punk’ betekende, oorspronkelijk, in Engeland, ‘prostitué(e)’. Een latere (Amerikaanse) betekenis is ‘verrotting’. -- De ‘beat’, hier, hitst de aanvalsdrijf op. -

2.a. 1954: in de herfst wordt het muzikale thema van *Bill Haley “Rock Around the Clock”* - dankzij de film *Blackboard jungle* op de slag berucht.

2.b. Toch is het een disc jockey (d.j., presentator) van de radiopost van Cleveland die er de term rock’ n’ roll op vond om het kersverse ritme te benoemen. -

Maar wat men meestal niet weet, is dat deze term de twee bewegingen van het menselijk lichaam weergeeft in het erotisch zich uitleven. -- ‘Rock ‘n’ Roll’ komt uit de volkstaal van de Amerikaanse getto’s. -

Opm. -- Reggae. -- *C. Brown* (Ipswich), *Letters: Reggae Runnings, in: i-D* (London), No. 75 (1989: nov.), schrijft aan de redactie: “De Amerikaanse invloed - inzonderheid inzake ‘rap’ in de USA - begon heel wat vroeger (dan een vorig artikel had gesteld). In de loop van het midden tot de late vijftigerjaren M.a.w. weerom de tijd van het opkomen van de Beatnik’s.

Een Anarchist. - Jerry Rubin - over Rock’ n’ Roll.-

(i) In zijn kassucces *Do It* schrijft *Rubin*: “Elvis Presley heeft ons het lijf wakker geschud. Ja, hij toverde het heel en al om.

De dierlijke Hard Rock - Het geheim ervan zit in de energie (kf 286) van de ‘beat’ - drong in het binnenste van ons lijf. -- Meteen kwamen alle driften - verdrongen en geremd als zij waren - door het meeslepend ritme naar boven,

De achterzetels van de wagens waren de pleisterplaatsen van een seksuele revolutie (kf 220; 234), terwijl de radio van die wagen het instrument ter verspreiding van die cultuurondermijning was.

De ware naam voor het begin van de revolutie was ‘rock’, wij hebben een nieuwe politiek vermengd met een psychedelische (*opm.*: druggebruik beamend) ‘life style’.

Onze leefwijze, ons ‘acid’ (*opm.*: een andere naam voor ‘drug’), onze ‘freaky’ (*opm.*: (i) buitenissig, (ii) alternatief) kledij, onze Rockmuziek, -- dat is de echte revolutie. --

(ii) Elders schrijft hij, in *Do It*: “Door jeugd, muziek, seks, drugs en revolte te combineren hebben wij een brouwsel bereid, dat moeilijk te verslaan is”. -

Opm. -- Men ziet dat authentieke figuren - ‘feiten’ - van de ‘beweging’ - om met Jan Koenot te spreken - er geen doekjes om doen.

“Pop music”. -- Voordat wij het begrip - en de eraan beantwoordende werkelijkheid - ‘Popmuziek’ even toelichten, een klein woordje over ‘underdog’ (‘ongeluksvogel’) --

M. Van Nierop, Nieuwe woorden (Verklarend en verhalend woordenboek van Modern taalgebruik), Heidelberg, 1975, 268v. zegt wat volgt.

In een zeker Engels taalgebruik is er een systechnie ‘topdog/ underdog’. De ‘topdog’ is degene die in alles lukt; de ‘underdog’ is degene die van de ene mislukking naar de andere - een rollende steen gelijk - botst.

M.a.w.: de beide termen zijn lotsanalytische termen. “Je hebt van die honden die een en al zieligheid en onderdanige angst schijnen te zijn: de staart tussen de benen, oren als de bladeren van een treurwilg en oneindig droeve ogen. Is dat het beeld waaruit de benaming ‘underdog’ voor de onherstelbaar misdeelde is voortgekomen?”. (o.c.,268) .

Chris Schraepen, The Sound of the City van Charlie Gillett (Standaardwerk over de geschiedenis van de popmuziek), in: De Nieuwe Gids (Gent), 04.03.1988, schrijft:

“Precies de sociale underdog-situatie, waarin (en waaruit) de Popmuziek groeide en verder groeit, is één van haar sterkste punten”. -- Waarmee de maatschappelijke ‘site’ van de Popmuziek al voor een belangrijk deel geschetst is. -

Opm. -- *M. de Kuyper, vert., Charlie Gillett, The Sound of the City (Het klassieke werk over de geschiedenis van de Popmuziek), Amsterdam, Loeb, wordt door Schraepen vergeleken, in hoge informatieve waarde, met Ed Ward/ Geoffrey Stokes/ Kan Keller, Rock of Ages (The Rolling Stone History of Rock’ n’ Roll), Rolling Stone Press. -*

Opm.-- Het wordt vervelend, maar het heeft bewijskracht: “Gillett werd vooral getroffen door de parallellen (...) tussen **a.** de opkomst van de populaire muziek - zoals wij ze nu kennen - aan het begin van de vijftigerjaren en **b.** de maatschappelijke verschuivingen in de Westerse cultuur- en leefwereld”. (A.c.). -

Opm. -- Ondertussen kan iedereen vaststellen dat b.v. de titel ‘Popnieuws’, in een of ander dagblad, zo breed is dat allerlei types van muziek er ter sprake komen.

Het wordt al wat in een discotheek te horen en van dans te voorzien is. Zo omvat de term folksong of, korter, folk alwat - binnen het kader van de Popmuziek - zich inspireert aan de folklore.

Heeft men, indertijd, Joan Baez niet “de diva van de Folk(song)” geheten? - Tot daar enkele lichtjes geworpen op de sfeer van de Beatnikvijftigertijd.

Beatnik's en Batman(ia). -

“Batman (letterl.: vleermuisman) 1989 (...) in een postmodern ‘Babylon’ (*opm.*: Babylon was ooit, in de Oudheid, de in de hele Antieke wereld bewonderde hoofdstad van Chaldea), op de rand van een beroerte. Waarin de politieke macht ineens stort; waarin de samenleving in lichtzinnigheid ploetert; -- waarin de anarchie (*opm.*: stuurloosheid) wortel schiet t.v.v. de georganiseerde misdaad”. Aldus *M. Danthe, Tel le phénix, in: Journal de Genève* (09.09.1989). -

‘Babylon’ is, hier, een Endistisch (kf 265) zinnebeeld, zoals in de Apocalyps (Openbaring omtrent de eindtijd) van Sint Jan, het laatste boek van de Bijbel. -- Daarin situeert Danthe, een uitstekend journalist, Batman.

(i) Een negentienjarig - let op de ouderdom - tekenaar, Bob Kane, debuteert in het stripblad *Detective Comics*, in 1939, met ... strip. Columbia, de filmmaatschappij valt op hem. Zij is op zoek naar een held (heroïcisme) bruikbaar voor het USA-thuisfront. Batman krijgt dan ook een Japanner als tegenstander, Dr. Daka, “de schadelijke”. Gevolg: eerste succesgolf.

Opm. -- Bob Kane, onder de druk van een zeker publiek, scheidt letterlijk een vogelvrij man - buiten de wet gesteld -, maar die met alle middelen - ook de onwettelijke - “de misdaad” bestrijdt. Waarop de Amerikaanse censuur - de zo gehate censuur - reageert: de Batmanfiguur komt neer op het goedpraten van wat én immoreel én onwettig is.

Toppunt: 1954. *Dr. Frederic Wertham, Seduction of the Innocent*, zet uiteen hoe o.m. een Batmanrage “de Amerikaanse jeugd bederft”. De kleintjes ontaarden - zo zegt hij - en worden tot toekomstige misdadigers. Of zij worden tot homoseksuele fantasmen aangezet. De Amerikaanse moeders zetten een nationale kruistocht in.

(ii) 1966. -- **Nieuwe Batman-rage.** -- Batman krijgt twee vrouwenrollen bij. Zo komt hij te staan voor wel vier tegenstanders: The Joker, Catwoman (de ene der toegevoegde), The Riddler en Penguin. Maar het succes beperkt zich tot de jeugd. Alles luwt vlug.

(iii) 1970: men brengt de mythe binnen in het Batmanscenario (figuren als Ra's Al Ghul b.v.) maar ook de toverleerling, Man-Bat). --

1980: *Frank Miller, Dark Knight Returns*: Batman, volgens dat boek, staat boven goed en kwaad, zoals Nietzsche's held, “Jenseits von Gut und Böse”, maar toch in dienst van de strijd tegen het ‘kwaad’. Met name: hij “doet het vuile werk”.

News Week schrijft: “Het Comic Book schijnt zich nu eerder te richten tot de volwassenen, -- niet zozeer door overdreven porno, maar o.g.v. verwarde angstige paranoia-achtige benadeling (...)”.

New York Times en USA Today heeft het over “grafische en intelligente romans ten gebruike van de mtv-generatie”. (*opm.*: mtv = music television). -

Opm. -- Wanneer men de klassieke letterkundige genres vooropstelt, dan is de ballade, met haar ogenschijnlijk ‘Realisme’ (de opperhuid van de werkelijkheid) -, maar tevens met haar transrationele inslag (mythe, ‘religie’) en haar misdadigheid (moord, seks), een mogelijk ‘model’ om zoiets als het huidige Batmangenre te begrijpen.

De ‘sombere ridder’ leeft tussen goed en kwaad, tussen licht en duisternis. Zoals in Johannes’ Apocalyps, een eindtijdfiguur.-

Mogelijke andere duiding. –

De film, die - in één maand tijd - bijna tweehonderd miljoen dollar opbracht - om van de onmetelijke kampanje (T-shirts, petten, sierspelden, handtassen, hangertjes, armbanden, speelgoed, mode, liedjes) niet te spreken - lijkt, in de ogen van sommigen, rousseauïstisch (cfr. kf 222): de mens, voor zover enkeling, is steengoed. Het is “de maatschappij” - een thema dat onze maatschappijkritiekers regelmatig hanteren - die dat steengoede enkelingetje tot “het kwaad” brengt.

Toepassing: De doorsnee-Amerikaan, ervan overtuigd dat hij ‘steengoed’ is, weet zich ergens altijd “slachtoffer” van ‘boze machten’ in zijn samenleving. Niet langer acht hij “de gevestigde maatschappij” in staat tot rechtsherstel. Zij is door en door bedorven. - Denk aan de machteloze politie(mensen), die wij in de dag-in dag-uit op ons tv-scherm zien: hun overheden, samen met de gevestigde politieke machten, dwingen hen er regelmatig toe de misdaad met de tegenmisdaad te bestrijden. -

Opm. -- Dat naïeve Rousseauïsme lijkt op de klassieke christen, die - zichzelf steengoed achtend - de duivel als de enige factor die hem tot “het kwaad” brengt, voorop stelt. “De maatschappij” vervangt, bij Rousseau, “de duivel”. -

Slotsom. -- Het Batmancultuurpessimisme kadert zeer goed met de cultuurpessimistische grondstemming van de Beatniks. -

Opm. --- Terloops: Miller is de mening toegedaan dat het nog het beste uitvalt, wanneer men de wereld, zoals hij ‘werkelijk’ is, ‘realistisch’ weergeeft. Akkoord. Maar het ‘Realisme’ van Miller is een ‘fantastisch realisme’, balladesk.

Beatnik's en Pop'art. -

Knopen wij eventjes aan: “In 1966 maken filmregisseurs Batman “tot een uitzinnige belichaming van Pop’ Art, een kunstvorm, die - sinds 1955 (weerom: gelijktijdig met het Beatnikfenomeen) - het toenmalige Amerika verovert (...)”. (M. Danthe, *Tel le phénix*, in: *Journal de Genève* (09.09.1989). -

De term. -- Net als Popmuziek (kf 290) is Pop’ Art de verkorting, in de USA vooral, van “popular art”. Men bedoelt ermee een heel bijzondere plastische kunst, in Engeland en Amerika, die de gehelen, die b.v. schilderijen, in beginsel, zijn, aaneenlijmt met brokstukken, getuigeresten. Meer nog: ofschoon ‘Realistisch’ (werkelijkheidsgetrouw) in zijn ‘fragmenten’ (kf 266: Fragmentarisme; 278 (Lyotard)), toch is het eindresultaat een soort fantastisch realisme. Een Rauschenberg, een Andy Warhol ook, zijn Pop’ Artfiguren.

Bibl. st.: P. Casparie, *Edie (Sedgewick) en Andy (Warhol) en de Silver Sixties*, in: *Streven* 1983 (aug. - sept.), 1003/1011. -

Dit goede artikeltje schetst, aan de hand van een paar bewogen Pop’ Artfiguren, Edie Sedgewick, afkomstig uit een rijke Amerikaanse familie, en de beruchte Andy Warhol (1929/1987), de “paus van Pop’ Art”, een steekproefmatig beeld van wat de ‘life style’, de levensstijl, van Pop’ Art zou kunnen zijn. -

Opm.-- “life style” is een modewoord. Het betekent (i) levensstijl, (ii) maar met een typisch Postmoderne, eerder Dandyachtige kentrek. Zegt *Sarnia Saoumi*, die ooit Warhol’s “*Mijn filosofie van A tot B*” presenteerde: “Andy Warhol bezat een grote aanleg voor ‘humor’, d.i. een uitzonderlijk vermogen om alles belachelijk te vinden. In hem was een sterk cynisme (kf 110; 210; 232; 286). En toch getuigde hij ook van heel wat verfijning”. Men kan de Dandy niet beter typeren. -

Terloops: een conservator van een museum (moma) beweert dat Warhol’s denkbeelden “in het Postmodernisme” situeerbaar zijn. -- Degenen die hem goed kenden, beweren dat zijn omgeving vooral bestond uit mannequins, sterren van de Rock’ n ‘Roll en min of meer ‘uiteengevallen’ jongeren.

Op’ Art. -- Samentrekking van ‘optical art’. In de vijftigerjaren ontstaat, in Frankrijk, Italië en elders een nieuwe kunstvorm. Uit materialen (ruimtelijke lijnen, vlakken, lichamen, kleuren) puurt men optische effecten (een artistiek gezichtsbedrog; denk aan de moiré-stoffen met de eigenaardige fonkelingen). Zo b.v. - voor wie “the responsive eye” (het ervoor vatbare oog) bezit - gaat van Op’ Artkunstwerken de optische indruk uit dat zij bewegen.

Beatniks en literatuur. -- Hetzij dat zij lazen hetzij dat zij zelf schreven of invloed uitoefenden, letteren zijn een onderdeel van het Beatnikfenomeen. -

A.-- Herman Hesse (1877/1962). -

H. Hesse werd nobelprijswinnaar in 1946. Hij is onder de Europese schrijvers de meest gelezene door de jongeren in de USA, Japan, Australië, Zuid-Amerika. --

Volker Michels, in een werk over Hesse, verklaart dit:

(i) weiger de normen van de ‘meerderheid’ (versta: de gevestigde ‘bourgeois’ orde);

(ii) “ik doe enkel wat ik zelf beslis”. -- Deze tweeledige ‘hypothese’ beheerst de werken van Hesse. Het Postmoderne individualisme is hier aan het werk. -

1.1. Hesse komt uit een Piëtistisch-Protestants gezin, waarin vader dominee-zending was. Zijn ouders vonden ‘normaal’ dat hij dezelfde ‘roeping’ volgde. Maar hij weigerde zelfs de studies ertoe aan te vangen. -

1.2. De invloed van de Duitse Romantiek is overal voelbaar Welnu, de Romantiek is, ofschoon in het voetspoor van de Moderniteit, toch een reactie tegen het Verlicht-Rationalisme. --

2.1. 1920+: Hesse ontdekt de Psychoanalyse; vooral C.G. Jung (die gedeeltelijk Oriëntaliserend is) interesseerde hem. -

2.2. Als zendelingen waren zijn ouders met het Oosten vertrouwd. Maar in 1911 ondernam Hesse zelf een reis naar India. Zijn werk *Siddharta* (1922) weerspiegelt zijn Oriëntalisme.

Opm. -- Onder zijn vele werken munt *Der Steppenwolf* (1927) uit: het geeft, in vaag-zwevende stijl, de innerlijke doorlevingen weer van een figuur, geprangd tussen - enerzijds - de waarden crisis van de bourgeoiswereld en - anderzijds - een kunstenaarsleven. De ‘held’ van het boek voelt zichzelf als ‘schizofreen’ aan. Het heeft iets van de Inferno van Dante, maar actueel: het is alsof Hesse wil dat de ‘ontwortelde’ (die hij en vele anderen zijn) “tot het uiterste doorheen de ‘hel’ van een verduisterde zielenwereld trekt”.

Slotsom: een voorbeeld van beginnende Tegencultuur.

B.-- “The beat generation”. -

Bibl. st.: D. Coussy e.a., *Les littératures de langue anglaise depuis 1945* (Gr.-Bret/ Et.-Un./ Commonwealth), Paris, 1988, 189/191 (*Les ‘beats’*). -- Revolte tegen het ‘élitisme’ (“ivoren-torenmentaliteit”) van de ‘Academische’ (= gevestigde) kunst(opvattingen), -- tegen de hele westerse cultuur. Ziedaar de samenvatting.

Schrijvers als Walt Whitman (1819/1892) stonden, hierbij, model:

- a. zoals een Amerikaan dit vlotter doet dan een Europeeër, zijn Beatschrijvers ‘anti-intellectualistisch’ (de kritische, zelfs de louter verklarende rede wordt lamgelegd);
- b. weerom typisch Amerikaans: zij vertrouwen, bijna blind, op het zelfbewustzijn als bron van inzichten, eigen aan de ‘democratische’ Amerikaan;
- c. nieuw: maatschappijkritisch ingesteld weigeren zij de gevestigde maatschappij;
- d. nieuw: zij leveren zich over aan allerlei ‘ervaringen’ (de ‘curiositas’, de nieuwsgierigheid);
- e. nieuw: zij zijn fans van de Jazzmuziek;
- f. nieuw: zij verbreden hun leefwereld naar Oosterse mysticismen toe (Oriëntalisme).

Men ziet, op zijn Amerikaans, het analogon van een Hermann Hesse.

‘**Beat Generation**’, een term van Jack Kerouac, werd de vlag, die zich over de hele USA verspreidde, -- meteen over de hele Angelsaksische wereld. -- Volgens sommigen mag men, om de leefwereld van de Beat’s te begrijpen, zoals hij is, niet vergeten dat “wagens, drank en drugs, seks, praten” een reeks is die medebepalend is voor hun denken en doen.

(1) **Hack Kerouac** (1922/1969).

Zijn “*On the road*” (1957) is één der drukst gelezen werken. Hoofdfiguur: een Amerikaan,

(i) onverschillig t.o.v. de economische voorspoed van de vijftigerjaren in de USA; erop uit om te ontkomen aan de ‘ingeslapen sfeer’ van zijn klein stadje,

(ii) tuk op ‘creativiteit’. - versta: jazz, kunst, -- taal. -

Narratieve structuur. On the Road mist een geordende volgorde als verhaal: voor-knoop, knoop (intrige) en ontknoping zijn er niet. Het enige verband, volgorde, van de gebeurtenissen is die van het tijdsverloop, -- louter het ene na het andere gebeurt. De ‘held’ van het verhaal “rolt, als een vallende steen, van het ene voorval naar het andere”. -- in een losse opeenvolging (fragmentarisme; kf 293). -- Dit lijkt op “de hel” van Hesse.

(2) **Allen Ginsberg** (1926/1997).

Was On the Road een roman, *Howl and other poems*, van Ginsberg, is een dichtbundel. Ook een soort Beatbrevier. Een hele generatie ‘slenteraars’ (kf 246: Guys/Baudelaire), de Beatnik’s, zag in *Howl and Other Poems* haar ‘Bijbel’ -- in Ginsberg haar ‘profeet’.

Maar de gevestigde Amerikaan zag in hem een ‘onrustzaaier’, -- die, om gebrek aan zin voor zedigheid, een proces verdiende. Wat zijn succes niet aantastte. -- Wij vertalen - zo goed en kwaad als dat gaat, Een fragment, dat men als “whitman waardig” heeft bestempeld.

“Ik heb de beste geesten van mijn generatie door waanzin vernield gezien, -- uitgehongerd, hysterisch en naakt, -- in de negerstaten dwalend bij het morgenkrieken, op zoek naar een uitzinnige prik, -- als hipsters (*opm.*: een jazzfan werd, in die kringen, wel eens een ‘hipster’ geheten) met een engelkop, -- begeesterd door de oeroude en hemelse verbinding met de gesternde dynamo in de nachtmechanica (...)”. (*Howl, city lights books*, 1956,9).

***Beatnik's en drugverslaving.* -**

Wat - sedert de postmoderne ommekeer in denken en doen van, vooral, vele jongeren - duidelijker wordt met de dag, is de toxicomanie. Denk aan een tijdschrift als *Autrement*, no. 106 (avril 1989, série mutations), met als titel “*l'esprit des drogues*”.

Therapeuten, ethologen, psychoanalisten, artsen, historici, filosofen, juristen, schrijvers trachten in dat speciale nummer van *autrement* enig inzicht te verschaffen in wat als een van de grootste cultuurcatastrofen kan betiteld worden.

De beat's begingen wel wild-lichtzinnige ‘trips’ (op druggebruik gesteunde verkennings- en .. dwaaltochten). Soms ook als “klinisch experimenteren” vergulde trips. Bij een aantal - dat is duidelijk - was het anders: holistisch, d.i. op het geheel van de werkelijkheid ingesteld, wilden zij “andere gebieden van de werkelijkheid” verkennen. -

Opm. -- Op een zeer klein percentage na, echter, lopen dergelijke drugexperimenten catastrofaal af: of het nu wild-lichtzinnig, klinisch-experimenteel of methodisch-verkennend bedoeld is, het resultaat blijft meestal identisch.

Men spreekt wel, van soft drugs ‘zachte’ drugs, die zogezegd geen lichamelijk-geestelijke verslaving met wat daarbij hoort, veroorzaken - cannabis, met de nevenproducten (hasjiesj, marihuana) -, maar wanneer men het streng medische gebruik overschrijdt (b.v. zonder oerstrenge artsencontrole), dan worden heel wat ‘zachte’ drugs ‘hard drugs’ zoals de feitelijke ervaring leert. -- Herinneren wij ons de vroegtijdige dood van “the king of rock’ n’ roll” (kf 288).

William Burroughs (1914/1997) - 1953: *Junkie*. -- Dit werk, dat literatologen tot “de nieuwe roman” rekenen, ontleedt, op rauwe wijze, de angstaanjagende doorlevingen van een druggebruiker.

Daarbij blijkt dat drugs de gebruikers ervan “opslokken zonder enige tegenprestatie”.

Opm. -- Iemand heeft volgende bedenking: “de surrealisten (kf 249) overtreft Burroughs waar hij de gevestigde moraal, o.m. op seksueel gebied, confronteert met haar tegenmodel, één en al perversiteit”.

Opm. -- Weerom: het waanzinnig proza dat hij bedrijft, is voor Burroughs geen vlucht uit “de werkelijkheid” (wat hij daaronder verstaat, natuurlijk). Integendeel: hij doorleeft er een soort ‘bevrijding’ in.

Het is alsof, bij een aantal postmodernisten, althans, het zich rondwentelen in het bederf en de ‘modder’, die eeuwen en eeuwen cultuur achter zich lieten, én een soort ‘delectatio morosa’ (zich met wellust in iets verliezen) én een soort er zich van vrijmaken is. - Men vindt dit bij zeer veel succesrijke schrijvers en kunstenaars, over het algemeen, -- zelfs bij bepaalde nobelprijswinnaars.

Opm. -- 1959: *Naked Lunch*. -- Dit is een later werk van *Burroughs*, dat samengesteld is uit ‘episodische’ (losse, op zich staande ‘verhalen’ bevattende) teksten, -- los van elkander, zonder orde of schema, -- zonder eenzelfde standpunt (vakwetenschap los naast tekenverhaal, humor naast seks e.d m.). Cfr. kf 295: fragmentarisme.

Opm. -- “Als de politie niets doet, rammen we die junkies en dealers (*opm.*: drug- of stoffverkoopers) er zelf uit!”. - Zo besloten, in de loop van 1989, een duizendtal bewoners van de wijk Klarendal in het Oost-Nederlandse stadje Arnhem.

En zij trokken in drommen de straat op, gooiden de ruiten van een vijftal drugshuizen in en sloegen één van de ‘spuitholen’ aan spaanders.

De aanleiding: een kind op straat had een heroïnespuit gevonden en zich daarbij verwond. De kans dat het hummetje nu aids krijgt, is werkelijk”. Ziedaar wat men in de dagbladen kon lezen. -

Besluit. -- Regerenden, politiestructuren allerhande, -- machteloos. Gevolg: een “stille gemeente” krijgt de reacties van Batman (kf 292). Zij bestrijdt met onwettelijke middelen waar ‘de wet’ rauw in gebreke blijft.

De anarchist Jerry Rubin haalt gelijk: “door jeugd, drugs muziek, seks en revolutie te combineren hebben wij een brouwsel bereid dat moeilijk te verslaan is”. (kf 289), tenzij door batman(ia)! -

Amerikanen, die het planetaire drugssysteem beweren te kennen, zeggen “opstandelingen op de buitens, stadsterroristen, bevrijdingsbewegingen, wapentrafikanten, ondermijners allerhande, linkse en rechtse politieke groepen, hooggeplaatsten (met medeweten van hun overheden) teren op de narko-dollars, die bij miljarden rondvloeien”.

De narko-dollars, die bij miljarden rondvloeien. Het begon
(1) in Zuid-Oost Azië, in de ... beruchte vijftigerjaren (steeds diezelfde tijd),
(2) ging door in Midden-Amerika, in de zeventigerjaren;
(3) nu viert het hoogtij in en rond Colombia.
Cfr. X, *Lebanon (under the influence)*, in: *The economist* (30.09.1989), 58. -

Het is merkwaardig:

a. Het ving aan met een afwijzing van het gevestigde systeem;
b. Het loopt uit op één der sterkste uitingen van het gevestigde systeem, de internationale financiële wereld. Weerom: harmonie der tegengestelden. Tegencultuur en tegelijk cultuur.

Slotsom: indien, in Platonische zin, een hypothese, d.i. hier het stel vooropstellingen van een Burroughs, haar werkelijke draagwijdte - haar 'waarde' - toont, wanneer men ze in het dagdagelijkse leven 'waarmaakt', dan wordt het, voor Burroughs, zeer bedenkelijk.

Beatniks en Neo-sacralisme. -

'Neo-sacralisme' betekent dat men, al of niet bewust aanknopend aan archaische of klassieke religies (die staan of vallen met het sacrale (het gewijde, het heilige)), op actuele wijze meent een of andere transrationele, sacrale ervaring te beleven. -

Was reeds de bewustzijnsverruiming, eigen aan drugservaringen, één der vele gedaanten van holisme, het neo-sacralisme, o.m. in zijn oriëntaliserende vormen, is er zeer zeker een volgende vorm van.

Beat's en neo-sacralismen. -

Onder de leidende figuren van the-beat-generation-schrijvers treft men o.m. Gary Snyder (1930/...) Aan. Deze 'goeroe' was etnoloog (kf 19), die hoog opliep met de amerindiaanse culturen, -- die het oriëntalisme aanhing, -- die in één woord 'religie', in de archaisch-klassieke zin, ernstig opnam.

Wat hem niet belette - een teken van postmoderne multicultuur - tevens aangetrokken te worden door het anarchisme van sommige arbeid(st)ersbewegingen. -- Bekend is zijn 'etnopoëtië', aantrefbaar o.m. In zijn *Myths and texts* (1960), een bloemlezing van Indiaanse dichtkunst. -

The-black-mountain dichters (kf 279;285) rond Charles Olson (1910/1970), met zijn bloemlezing *Projective verse* (1950), hadden reeds die 'ethnopoëtië' ingezet: projective versedichters willen holistisch zijn, d.i. zij wijzen de éézijdige, louter rationeel-verlichte benadering van de werkelijkheid af, alsook de Bijbelse tradities en - als primitivisten (kf 26) - inspireren zich aan (i) Amer-indiaanse - o.m. van de Maya's (een volk in Midden-Amerika) en (ii) Chinese tradities. -

Opm. -- Wij ontmoeten de afwijzingsreeks - niet de Bijbel, niet het verlichte rationalisme - reeds eerder: kf 262 (Alfred Weber), 262 (Nazisme), -- in een andere zin: 268 (Lyotard). -- Wijzen de enen de Bijbel af, anderen inspireren er zich aan: zo de al vermelde Allen Ginsberg (kf 295), die én joods mysticisme én boeddhisme ergens meent te kunnen verzoenen.

Veroostering (Oriëntalisme). -

Bibl. st.: *Vlad. Grigorieff, Mythologies du monde entier*, Allour (Marabout), 1987. -- Het Boeddhisme, o.m. in de vorm van Zen-Boeddhisme, was, in de vijftigerjaren, één van de aantrekkingspunten. -

In het Antieke India situeren de oudste Heilige Schriften - de Veda's - zich tussen -1500 en -500. -- De stichter van het Boeddhisme, binnen het Hindoeïstisch kader, was Siddharta Gautama, bijgenaamd 'boeddha' (de verlichte). Hij leefde tussen -600 (de tijdgenoot, dus, van de stichter van de strikt wijsgerige denkstijl in Hellas, Thales van Mileto (-624/-545)) en -500.

Het latere Boeddhisme kende in hoofdzaak drie types: het oudere hinayana-Boeddhisme (dat eerder ascetisch en streng was), het jongere mahayana-Boeddhisme (dat, weerom, dichter bij de volksreligies stond) en het o.m. in Tibet ingeburgerde vajrana-boeddhisme (dat sterk magisch was).

A.-- Waarschijnlijk gedurende de eerste eeuw na Christus, zeker in de loop van de tweede, zijpelde Indisch Boeddhisme - Hinayana en Mahayana - via China, in Korea en Japan in.

B -- In China ontmoet het het Chinese taoïsme (cf 60, 148v.).

Opm. -- De denker Lao-Tse (letterlijk: "Oude Meester") heeft het Taoïsme tot een religieus systeem uitgewerkt.

C.-- Een mengsel van Indiaas en Chinees religieus denken en leven ontstaat in China en later in Korea en Japan.

Centraal stond een type van meditatie ('tsjan', ook 'sjan' of 'tsjen'), -- in Japan 'zen' geheten. -

Terloops: 'tsjan' betekent zowel 'geest' als 'heelal'. Wij zagen, verleden jaar, hoe, bij Platon, de mens als geest 'microkosmos' (de weerspiegeling én de deelname aan de kosmos) is. De geest, in de meditatie, verruimt zich, door verdiepings- of andere technieken, tot de hele kosmos (vgl. kf 178: tantrisme). Daardoor wordt hij transrationeel (kf 9 (Theosofieën); 24). -- Dit leidt, via bewustzijnsverruiming, tot een nieuw type van holisme.

Opm. -- Door het werk van Daisetz Teitaro Soezoeki (= Suzuki) (1870/1966) (en anderen, natuurlijk) is Zen onder Westerlingen op zoek naar zoiets als geestesverruiming - noem het met een Oosterse naam 'verlichting' - populair geworden. -- Let op: het Mahayana- of "Groot-Voertuig", Boeddlisme in Japan is uiteen geëvolueerd in drie hoofdrichtingen, waaronder Zen er één is.

Beatniks en Anarchisme.

Het Anarchisme (kf 289: Rubin) is een soort socialisme, nl. voor zover het het Liberalisme, net als de Socialisten, van een grondig correctief wil voorzien. Veel is erover geschreven. -

Een boek weze hier vermeld: *Jan Moulaert, De vervloekte staat (Anarchisme in Frankrijk, Nederland en België 1890/1914)*, epo, 1981. -

Vergeet niet dat landen als Spanje en Italië de hevigste Anarchisten gekend heeft. -

Twee methodes worden door de Anarchisten voorgestaan:

a. de revolutionair-syndicale, die vooral langs vakbonden om een algehele omwenteling van de 'maatschappij' wilden bereiken;

b. de terroristische, die door - wat geheten wordt - "propaganda van de daad" (bedoeld is een aanslag b.v.) "de massa" wil wakker schudden en tot revolutionaire toestanden activeren.

Opm. -- Anarchisme is niet noodzakelijk een arbeidersbeweging: in Luik b.v. wel, maar in Mechelen b.v. was er een Anarchistische 'kern' (zo heet men dat) onder ... de meubelmakers. -

Heel wat kunstenaars steunden het Anarchisme: James Ensor, Henry van de Velde, Octave Van Rijsselberghe, Octave Maus, Edmond Picard o.a. waren, min of meer 'misarchisch' (zoals Nietzsche zegt: 'mis.archie' betekent "verachting van gezag". Eén der hypothesen, nog heden, van de libertairen en de anti-autoritairen). -

De Franse Anarchisten hadden als parool: "ni maître ni dieu" (zelfs Gods gezag woog hun, als 'verrechtvaardiging' van de door Godgelovigen geschapen mistoestanden, te zwaar).

Natuurlijk - zoals de titel van *Moulaert's* werk suggereert - *De staat* (kf 65vv.) is, in Anarchistische - net als in Liberale, overigens - ogen 'vervloekingen' waard.

De oervijandigheden t.o.v. verstaatsing (etatisme), zo geliefd in typisch Socialistische landen, worden in zekere zin gedeeld door een aantal Kapitalisten. Hierdoor blijkt één der merkwaardigste verschillen met het gewone Socialisme, dat vermaatschappelijking, 'socialisering', vaak ineens doet lopen met verstaatsing.

Opm. - Onder de Moderne voorlopers van het huidige Anarchisme vernoemt men o.m. *William Godwin, Inquiry Concerning Political Justice* (1795).

Maar de echte stichters zijn *Max Stirner* (= Kaspar Schmidt (1806/1856; *Der Einzige und sein Eigentum*, zijn werk, is eerder Nietzscheaans), M.A. Bakoenin (1814/1876; die de Socialistische Internationale in 1872 deed uiteenspatten),

P.J. Proudhon (1809/1865) *Qu'est-ce que la propriété?*, -- een werk waarin Proudhon antwoordt: "la propriété, c' est le vol" (eigendom is diefstal).

Een Sergej Netsjajef, met zijn Revolutionaire Catechismus, waarin de Pandestruktion (Propaganda van de daad) centraal stond, werd de aanvoerder van de Russische Nihilisten. -

Opm. -- Na WO II (1939/1945) beleven wij een herstichting van het XIX- d' eeuwse Anarchisme, -- eerst in de USA, daarna in Europa en elders. Het is zowel antikapitalistisch als anticommunistisch. De enkeling, de kleinschalige gemeenschappen staan centraal. De Gauchisten (New Left/ Nieuw Links) en de Libertairen zijn daar voorbeelden van. Bekendheid in de VSA verwierf o.m. Murray Rothbard, een Amerikaans Libertair, die economie doceert aan de University of Las Vegas.

De baanbreker van het Libertarisme is Ludwig von Mises, een Oostenrijks economist, aanhanger van radicaal Liberalisme. Cfr. *G. Sorman, Les vrais penseurs de notre temps*, Paris, 1989, 253/262 (Murray Rothbard (L' état, c'est le vol!)), waar vermeld wordt (o.c., 260) dat Ayn Rand, de romanschrijfster (met haar Nietzscheaanse ondernemers in een apocalyptisch gevecht met de bureaucratistische "machten van het kwaad"), sterk vereerd wordt als baanbreker.

Opm. -- De 'Linksheid' van een zekere intelligentsia (voorhoede). --

Bibl. st.: *Paul Hollander, Political Pilgrims (Travels of Western Intellectuals to the Soviet Union, China and Cuba, 1928/1978)*, Oxford University Press, New York/ Oxford, 1981. -

Het is een feit dat - door de forse ineenstorting van de Oostbloklanden, op zoek naar een of andere vorm van Liberalisme (zowel politiek als economisch), en de tragedie van het Tianmenplein, in China (kf 70; 54) - een aantal kunstenaars en intellectuelen bekomen van wat men zou kunnen betitelen "het linkse utopisme" van ettelijke intellectuelen en kunstenaars. Genoemd boek heeft het over de onkritische blindheid van veel voorhoede-figuren inzake Socialistische landen, die zij, niettegenstaande berichten van het tegendeel ophemelen als "het ideaal".

Voorbeelden: G.B. Shaw (1856/1950; Iers schrijver), Nobelprijswinnaar letterkunde 1925; -- Bertolt Brecht (1998/1956; Duits schrijver); -- Pablo Neruda (1904/1973; Chileens schrijver), Nobelprijswinnaar letterkunde 1971; -- Jean-Paul Sartre (1905/1980; Existentialistisch schrijver en denker (kf 176), die Existentialisme combineerde met Marxisme). -

Steller toont schitterend aan hoe vele - wij zeggen 'vele' - voorhoedefiguren uit kunst -, wetenschap- en denkwereld het elementaire contact met de (barre) werkelijkheid missen, zodra het gaat over hun 'utopie'.

Zelfs wanneer zij die landen bezoeken, gelukt het hun de duidelijk negatieve zijden van die politieke systemen niet te zien, alsof zij het 'positief' vermogen bezaten niet te 'zien' wat het gemene verstand, eigen aan volksmensen, overduidelijk 'ziet' nl. de schromelijke leugen van die systemen.

Een tweeledige verklaring wordt in het boek ter sprake gebracht:

a. Voorhoedemensen stellen hun cultuurkritiek - regelmatig in de vorm van 'maatschappijkritiek' - voorop, met als gevolg een dwangmatige behoefte aan utopische landen. Zij vervallen in - wat psychologen noemen - projectie: zij 'zien', als verwezenlijkt of verwezenlijikbaar hun 'ideale staat' (denk aan Platon's vergissing terzake) in landen, die er in feite het tegendeel van zijn.

b. Hun rationalisme, tuk op de georganiseerde vormen van samenleving - von Hayek sprak van 'constructivisme' (kf 77; 97) - ziet in het hypergeorganiseerd karakter van de bureaucratie der Socialistische landen een soort ideaal. -- Welnu, de Beatniks zetten, volop, deze Linkse traditie in.

Opm. -- Lees nu kf 169: dezelfde neiging van de vele Duitse voorhoedemensen inzake het Nazisme, -- intellectuelen en kunstenaars, die menen het verstand in pacht te hebben, maar die het elementaire contact met de werkelijkheid, eigen aan het gemene verstand, totaal missen. -

In die beperkte zin heeft een Lyotard gelijk: het 'grote' Marxistische verhaal werkt zo verblindend dat dergelijke voorhoedemensen al de kleine verhalen, die dat 'grote' verhaal falsificeren, a.h.w. verdringen of onderdrukken. Cfr. kf 270 (falsificatie); 269 (het marxistische verhaal). ---

Terecht schrijft *Ger Groot, Intellectuelen laten zich misleiden*, in: *Streven* 1989, 1043/1044, dat dit fenomeen "hoogst verontrustend" is.

Opn. -- Wij vermeldden zo-even Platon met zijn 'ideale staat', Toch is er, gewoonlijk, een radiaal onderscheid:

a. Platon heeft, o.m., als 'hypothese' de ene of andere 'idee', hier die van de (ideale) polis-samenleving (op zijn Antiek-Grieks), waarvan hij terdege wist dat zij, eens in een of ander 'fenomeen' (zicht- en tastbaar gegeven) verwerkelijkt, niet meer 'ideaal' was.

b. Platon heeft zelfs van zijn uitgewerkt samenlevingsmodel uitdrukkelijk laten verstaan dat hij zo goed als nergens de (ideale) verwezenlijkingsvoorwaarden zag. -- Een grondig tweeledig verschil met de Utopisten, over wie wij het zo-even hadden, zij dachten, echt, dat de ideale, 'andere' samenleving in China, de Sovjet-Unie of Cuba of elders reeds een aanvang aan het nemen was.

Beatniks en Anarchisme.

Anarchisme verschilt van het gewone Socialisme doordat het, in geen geval, de enkeling of de basisgemeenschappen b.v. aan "de vervloekte staat" ondergeschikt wil zien. Ook al is er een dosis 'Collectivisme' aanwezig in het Anarchisme (denk aan de Communes). -

Maar het Anarchisme is veel meer een diffuse tendens dan een uitgesproken en georganiseerde beweging. -

Een langere aanhaling, echter, uit *M. Bakounine, Confessions*, Paris, 1974, weergegeven in *H. Arvon, Le gauchisme*, Paris, 1977-2, 99, toont de zielsgelijkenis met b.v. het doorlevingselement (cf 282: ongeremde, direct weergegeven doorleving) van de Beat Generation. -

De aangehaalde tekst handelt over Bakoenin en de Revolutie, in Frankrijk, van 1848, die de grondwettelijke monarchie omverwierp en de Tweede Republiek vestigde (24.02.1848). -- Volgens Arvon is Bakoenin de eerste die het denkbeeld 'viering' ('fête') invoerde. -

Dit is enigszins vergelijkbaar met 'happening' of ook 'occurrence', zoals de beatnik's dit, einde vijftigerjaren, verstonden, nl. een spel, waarin protest geuit wordt tegen het 'establishment', Cfr *Arvon, o.c., 102/104 (Le Happening)*. -

Welnu, Bakoenin was vitalistisch: de 'energie' (kf 286 ; // de Sade 215; 289: Rubin), bron en tevens kracht, eigen aan "het leven", zo instinctief mogelijk, werd, door hem, gedacht als de tegenhanger van de uitgeleefde, levensvreemde ingebeelde wijsheid van b.v. de dorre (vak)wetenschappen, zo centraal in Descartes' of Locke's Verlicht Rationalisme (kf 190: 'Irrationalisme', 198). -

De revolutie als viering. -

Bakoenin was toevallig in Parijs, toen de Revolutie in 1848, uitbrak. In zijn *Belijdenissen*, die hij, later, op aanvraag van de Russische tsaar, in de gevangenis van St.-Petersburg (= Leningrad), neerpende, staat het volgende. -

“Sire, ik ben er niet toe in staat u een nauwkeurig verslag te geven van de maand die ik in Parijs doorbracht, want het was een zielebedwelmende maand. Ik niet allen, -- ook alle anderen, wij waren als buiten onszelf: de enen gegrepen door waanzinnige angst; de anderen door even waanzinnige vervoering, door onverantwoorde verwachtingen (...). Het was een ‘feest’ zonder begin en zonder einde.

Ik zag b.v. jan en alleman en toch heb ik in zekere zin niemand gezien. Ieder individu, immers, geraakte als verloren in één en dezelfde onoverzichtelijke en afdwalende menigte. Ik sprak met iedereen maar zonder mijn eigen woorden of die van de anderen te onthouden. Onze aandacht, immers, ging, van ogenblik tot ogenblik, als aangezogen, naar de steeds maar nieuwe gebeurtenissen (*opm.*: happenings, occurrence’ s) en aandachtspunten, naar onverwachte nieuwsjes (...). Het was alsof het heelal in zijn geheel ondersteboven gegoooid werd (*opm.*: kosmische doorleving).

Wat ongelooflijk was, werd dagelijkse kost; wat onmogelijk leek, werd ineens een reële mogelijkheid. Wat voordien als mogelijk een kwestie van gewoonte was, was ineens onmogelijk te verantwoorden. -

In één woord: de geestestoestand was, op dat ‘historisch’ ogenblik, alsof men ons de volgende boodschap was komen melden: “God is, zo-even, uit zijn hoge hemel weggejaagd en de republiek is in diezelfde hoge hemel uitgeroepen”. Iedereen zou zoiets zonder meer geloofd hebben; meer nog: niemand zou zich over dat nieuws verwonderd hebben”.

Opm. -- Men ziet dat, op een ander, minder geweldrijk vlak - dat van het democratisch vrije Westerse leven - de happenings of occurrence’ s een zeer gelijkende structuur hebben: én feest (viering, spel) én protest tegen de bestaande orde. -

Opm. -- Het reine doorleven - ‘Fenomenologie’ gedoopt - vertoont utopische kentrekken: waar Bakoenin, a.h.w. vervoerd, niet aan ‘denkt’ (denken is Rationalistisch), is dat eens dat de Revolutie van 1848 gelukt was, het dorre, dagdagelijkse leven, zonder kleur of sensaties, moest doorgaan; vooral ... vergeet hij het feit dat de revolutionairen het minstens even goed of liever beter moesten doen dan de constitutionele monarchie. Maar de ‘doorlever’ denkt daar niet aan.

Nawoord. (305/313)

De hippies en de yippies (versta: sedert 1968 ook politiek betrokken Hippies) zijn, in de zestigerjaren, de voortzetters van het Avantgardistisch Postmodernisme, ingeluid door de Beatniks.

Wij zullen daar nu niet bij stilstaan, aangezien het Hippiefenomeen slechts de uitwerking is van het Beatnikfenomeen. -- Wel gaan wij zeer kort in op juist één aspect.

(1). -- De postmoderne 'openheid'.

Insluiting; 'pluralisme', 'eklecticisme'. -- *G.J. Demaix, Les esclaves du diable.* Paris, 1970, 29/30, omschrijft de insluitingsbehoeften der Postmodernen van het eerste uur. Hij haalt, hierbij, Kenneth Keniston, prof van psychologie aan Yale University, aan.

(a).- De Hippies, resp. Yippies vertonen een gemeenschappelijke eigenschap, nl. de postmoderne openheid of insluiting. -

Opm. - Een andere benaming: inclusivisme. -- "De behoefte om - hetzij als enkeling hetzij in groepsverband - open te staan voor medemensen is één der aantrekkelijkheden van de postmoderne generatie. De jongeren willen zowel de eigen persoonlijkheid als hun bewegingen opengesteld zien voor alle denkbeelden, alle tegenstellingen".

Psychologisch gezien behelst deze houding een echte inspanning om de minste gevoelens, de uitspraken, de invallen van degenen die anders zijn, te aanvaarden. -

I.p.v. dergelijke gegevens op argwanende wijze of, althans, afstandig te 'analyseren' en meteen te onderdrukken of verdringen, willen de Postmodernen ze laten doorkomen en 'integreren' ("de synthese maken").

Hierin drukt zich - aldus steeds Keniston - een soort afschuw uit voor de verwerping of uitsluiting - *opm.*: exclusivisme - van om het even welk aspect van de persoonlijkheid of van de mogelijkheden van de persoon, die 'anders' is. -

Opm. -- Herlees nu kf 1 (ontologie): het denkbeeld 'zijn' of 'zijnde', in de strikt ontologische zin - niet in de oppervlakkige omgangstalige zin, waarmee het vaak verward wordt -, is radicale insluiting van al wat ook maar 'iets' is, hoe negatief of gewoon 'anders' het ook mag overkomen. De radicale insluiting der Postmoderne jongeren is, in feite, een echte ontologische houding. Althans in haar aanloop.

(b). -- Kijken wij nu in hoever deze Postmodernen die aanloop ook praktisch waarmaken.

(i).-- **De insluitingsbehoefte**, in kwestie, is een vermogen om zich in te laten met, ja, zich in te leven - denk aan

de verstehende begrijpende of comprehensieve methode (kf 54; 60) - in degenen, die, oppervlakkig gezien, als 'vreemden' overkomen. Dit, -- om zelfs zich met hen/ haar te vereenzelvigen, -- om met hen/ haar samenwerking te bereiken, -- of het nu gaat om de Vietnamese boer, de armen van Amerika, de onterfden of de lichamelijk gehandicapten van overal.

Gevolg. a. Binnen de staat, waarin deze jongeren leven, uit zich dit in sterke democratische zin, die voor iedereen een plekje open laat binnen de eigen samenleving.

b. Naar buiten uit zich dit in een nieuw, Postmodern internationalisme, dat een plekje open laat voor alle volkeren met hun culturen. -

In een woord: multicultuur. cfr. kf 36. zie ook kf 112 (Herodotos). -- Wat doorslaggevend is, is niet waarvandaan gij afkomstig zijt, maar wel het type van verhouding dat gij met uw medemensen wenst (of duidelijk wilt) aan te gaan.

Appl. modellen. -- De Hippies resp. Yippies keken b.v. niet naar de nationale oorsprong van een denkbeeld. -

Amerikaans Pragmatisme (Ch. S. Peirce (1839/1914), W. James (1842/ 1910), -- Varianten: het Functionalisme van John Dewey (1959/1952) en het Humanisme van F.C. Schiller (1864/1937)), --

Frans Existentialisme (J.-P. Sartre (1904/ 1980), M. Merleau-Ponty (1906/1961), -- G. Marcel (1889/1973)), --

Zuidslavisch Communisme (Josip Broz, 'Tito' geheten (1892/1980; pp 20.06.1948 uitgesloten uit de Communistische cominform), die het oorspronkelijke communisme afzwakte - democratiseerde - door de invoering van zelfbestuur der werknemers, in 1950, waardoor iedere productie-eenheid bestuurd wordt - niet door de staat maar - door de arbeid(st)ers zelf), Indiaas Mysticisme (kf 299), Zenboeddhisme uit Japan (kf 299).

Al deze 'hypothesen' krijgen recht op medemenselijke aandacht. -- Demaix voegt er het antiracisme aan toe: alle 'zuilen' (d.i., groepsvormen, die zich voor wie anders is, zo radicaal mogelijk afsluiten), o.m. o.g.v. rasverschillen, worden doorbroken.

Zo b.v. wordt - wat in het gevestigde Amerika vaak afgrijzen wekte - het intiem samenleven van twee mensen van verschillend ras (al of niet door een huwelijk bevestigd), de sociale verwickelingen ten spijt, toch als 'natuurlijk' of 'normaal' beschouwd.

Slotsom: de Hippië/ Yippie weet zich lid van de planetaire mensheid. -

(ii).-- In feite is de **onthaalbereidheid** van de Hippiës/ Yippies meer gericht op wat anders, ja, ongewoon is, dan op wat vertrouwd was, nl. hun/ haar eigen ouders en familie of de waarden van het gevestigde Amerika. -

Dit heet men “de kloof der generaties”. In feite komt dit vaak op meer neer dan het verwerpen van het Exclusivisme van de ouders en familie en van het establishment - iets dat in de grond wel pijnlijk is, maar tot op zekere hoogte verantwoordbaar -:

Het is vaak een nieuwe vorm van verzuiling, zich opsluiten in het baba-cool milieu der Hippies/ Yippies. Het is een lek in de insluiting, want, dan, wordt het Postmoderne uitsluiting. -- Prof Deniston, overigens, wijst zeer nadrukkelijk op die lek.

Besluit. -- W. Welsch, *Unsere postmoderne Moderne*, Weinheim, 1988-2, 4, zegt: “postmoderniteit wordt begrepen als het systeem van radicale ‘pluraliteit’ (veelheid). postmodernisme is het verdedigen van het denkbeeld van ‘pluraliteit’.” -

Men ziet dat én Beatniks én, in hun/ haar spoor, Hippies/Yippies avantgarde geweest zijn, d.i. baanbrekend.

(2).-- *Het postmoderne ‘nihilisme’.*

(a).-- *De Traditie* - ontologisch of niet - ging er steevast van uit dat een tekst of een kunstwerk, indien zij een echte tekst of een echt kunstwerk wilden zijn (wat van de tekst-opsteller of de kunstenaar afhangt) en, meteen, ergens beoordeelbaar en voor medemensen begrijpelijk (mededeelbaar, ‘communicabel’), én een aantal vooropstellingen bergt, die reeds vooraf bestaan en, meteen, door analyse vindbaar zijn, én een aantal regels (inzake tekst of inzake kunstwerk) vertonen, die reeds vooraf bestaan en, meteen, door een analoge analyse opspoorbaar zijn. -

Zelfs wat radicaal nieuw is, als tekst of kunstwerk, bergt eigen vooropstellingen, die reeds voor het ontstaan aan het werk waren, - dit o.m. in de vorm van regels inzake tekst of inzake kunstwerk, -- vooropstellingen, die - hoe nieuw ook - toch vanuit wat te voren bestond of gedacht werd, begrijpelijk kunnen gemaakt worden (ook al kan dit slechts - ons menselijk inzicht op aarde is radicaal begrensd - achteraf), al was het maar gedeeltelijk.

(b).-- *Het Postmodernisme* van J.- Fr. Lyotard (kf 267/278)., -

(i) *Radicaal actualisme.* -- ‘Actualisme’ betekent het feit dat men de werkelijkheid ziet als bestaande uit slechts ‘actuele’ gebeurtenissen. -

Niets is stabiel, onveranderlijk. Alles is singulier-concreet. En dus louter vluchtigheid. -- Luisteren wij naar Lyotard zelf.

Een Postmodern schrijver of kunstenaar gaat op juist dezelfde wijze te werk als een filosoof: de tekst die hij opstelt, -- het kunstwerk dat hij uitwerkt, zijn, in wezen, niet beheerst door vooraf vastgelegde regels; zij zijn ook niet beoordeelbaar vanuit reeds gekende of vaststaande vooropstellingen inzake (het wezen van een) tekst of kunstwerk. Want, met de ontstaande tekst of met het wordende kunstwerk zelf, ontstaan de vooropstellingen en de regels ervan. -

Appl. model.-- H. Bertens/Th. D'haen, *Het Postmodernisme in de literatuur*, A' m, 1988, 19, geeft daarvan één model, de 'performance' of, in juist Nederlands, de absolute improvisatie.

'Improvisatie' betekent b.v. een handeling - een toespraak of een protestmars - die, op het ogenblik dat zij bedacht wordt, zonder nadenken of voorbereiding, gesteld wordt. Men kan b.v. "voor de vuist" een gedichtje maken. -

Welnu, 'performance' is zo'n voor de vuist uitvoeren van een ontwerp. De uitvoering is zo dat zij het 'iets' - een denkbeeld of ontwerp - dat moet uitgevoerd worden, een vorm geeft (vormgeving, stilering), doch de vooropstellingen en o.m. de regels van de uitvoering ook nog moeten 'uitgevoerd' worden.

Met de woorden van Bertens/ D'haen: "De 'performance' is een spel, dat, al doende, zijn eigen regels scheidt en verandert". -

De happening is daarvan, gebeurlijk, een toepassing. Maar ook de 'ludieke' romans van Alain Robbe-Grillet, de spontane creaties eigen aan Living Theatre, de 'Body' Art' kunnen daarvan voorbeelden zijn.

"Overigens zijn 'Performances' niet, per definitie, zonder 'betekenis' (*opm.*: een hogere boodschap b.v.). Maar die betekenis is altijd vluchtig en ondergeschikt aan het hier en nu". (o.c.,20). Niet het scheppen van universeel geldige en onveranderlijke kunstwerken of teksten is de bedoeling.

Neen: singulier concrete handelingen, vluchtig en voorbijgaand, -- liefst radicaal nieuw en onherhaalbaar, ziedaar de volstreekte improvisatie. De 'performance' was, tot op zekere hoogte, 'in' in de zestigerjaren.

Men ziet het meteen: een Differentialisme, het benadrukken van het onherleidbare in al wat bestaat, -- van het verschil, is hier mede aan het werk.

(ii) *Ontologisch nihilisme.* - 'Nihil' betekent, in het klassiek Latijn, 'niets', 'The unrepresentable', in het Engels, is dat wat niet voorgebracht, voorgelegd, aangetoond, kan worden.

Het niets - zoals Bertens/ D'haen, o.c., 35, zeggen - is de 'inhoud' van de volstrekte improvisatie.

"Postmoderne literatuur is, dus, voortdurend in conflict met zichzelf: zij geeft 'iets' weer om daarmee weer te geven dat juist dat (*opm.*: weergeven) onmogelijk is". -

Dit is, natuurlijk, een stijlfiguur - object van de klassieke retoriek -: het 'niets' is, behalve het onderwerp of de zin van de handeling die nog moet gevonden worden in de absolute improvisatie, heel zeker iets algemeen, dat algemene instemming afdwingt (kf 270: een groot verhaal b.v.) of dat gezag betekent, in wiens naam (kf 278) men iets kan doen gelden.

Opm. - In het Platonisme zou men dat de idee heten, d.i. dat wat in ieder hoe verschillend individu ook, algemeen is (en dus gemeenschappelijke eigenschap, basis van 'verzameling'), -- alsook dat wat, in ieder singulier fenomeen, b.v. 'hoger' is (en dus ontzag inboezemt).

Lyotard verdedigt, hier, de zoveelste vorm van - radicaal-nominalisme (kf 118). Dat het inzake ideeën - in de zo-even bedoelde zin - 'niets' is, is een vorm van nihilisme. -

Harmologische gevolgtrekking. De feitelijke gegevens der menselijke ervaring kunnen niet vergeleken (*opm.*: 'vergelijken' niet verwarren met 'gelijkstellen') worden: daarvoor verschillen zij te radicaal onderling.

Zij kunnen ook niet vergeleken worden met een ideaal (= de idee als norm), want het 'verschil' tussen een (onbestaand, of onbewezen, zeker niet algemeen aanvaard) ideaal en dat wat erdoor genormeerd zou moeten worden, het fenomeen (feitelijk gegeven), is te groot.

Of nog: indien de comparatieve methode dan toch toegepast wordt - wat nonsens is -, dan enkel om aan te tonen dat het verschil absoluut is. Er 'zijn' enkel 'gebeurtenissen', 'actualia', actuele dingen, die een even vluchtig optreden vertonen als zij snel verzwinden in het 'niets'. Uit het niets duiken zij op. In het niets duiken zij weer onder. En op volstrekt grillige manier.

(iii). **'Eclecticisme', insluitingsdenken**, is geen echt Postmodernisme.-- Bertens/ D'haen halen Lyotard aan: "Eclecticisme is de nulwaarde inzake hedendaagse cultuur.

-- Men luistert naar Reggae, bekijkt met aandacht een western, neemt een middagmaal in een McDonald en, in een lokale keuken, een avondmaal, loopt in Tokio met een parfum uit Parijs rond en met 'retro'-kleden in Hongkong.

Kennis (kf 275) is iets voor tv-amusement. -- Gemakkelijk is het - voor Eclectische werken - een of ander publiek te vinden. 'Kunst' - door 'kitsch' (*opm.*: smakeloze kunst) te worden - zet de verwarring die inzake smaak de mensen, die de kunst beheersen, domineert, nog verder door.

Kunstenaars, eigenaars van kunstgalerijen, critici en publiek ploeteren samen in "om het even wat lukt wel". Meteen is ons tijdperk er een van doodlopen". (*J.-Fr. Lyotard, Answering the Question: "What is Postmodernism?"*, in: *Ihab Hassan/ Sally Hassan, eds., Innovation/Renovation (New Perspectives on the Humanities)*, Madison (Wis.), 1983, 334f.).

Gevolg: Lyotard, uitgaande van zijn hypothese, sluit van echt Postmodernisme uit een groot deel van het Avant-gardistisch Postmodernisme!

"Postmoderne literatuur dient de afwezigheid van 'légitimation', (*opm.*: het verantwoord van b.v. grote verhalen) te thematiseren (= ter sprake brengen), zowel via vorm als via inhoud.

Zij moet, m.a.w., doortrokken zijn van de ontologische twijfel, die kenmerkend is voor de Postmoderne tijd.

Negeert zij die twijfel en scheidt zij alleen maar een alternatieve werkelijkheid (zoals in sciencefiction, in 'fantasy', in 'performance' of in alleen op vorm gerichte teksten), dan is zij niet 'werkelijk' postmodern.

Voor Lyotard houdt het Postmodernisme, dus, zeker niet een - wat hij zelf noemt - "anything goes" (om het even wat lukt wel) in". (o.c.,36). -- Wat overschiet, zijn 'kleine verhalen', nergens ontologisch 'verankerd', d.i. uit het niets opduikend en in het niets weer onderduikend. Cfr. kf 272v. Dat is Lyotard's 'groot' verhaal. Want hij vergelijkt en onderling en met zijn ideaal van Postmodernisme.

Opm.-- "Non datur scientia de individuo".

Het singuliere kan niet in louter universeel denkende wetenschap weergegeven worden. - *Ch. Lahr, Logique*, Paris, 1933-27, 537s., betitelt zo een opmerking.

Met adagium (spreuk) der Scholastiek (800/1450) geeft Lyotard, en alle Nominalisten, in die beperkte zin, gelijk: individuele dingen zijn dermate van kentrekken voorzien dat zij dermate onderling verschillen dat een louter universele wetenschap ervan onmogelijk is. In die zin tracht wetenschap toch ergens het singuliere 'weer te geven', dat niet 'weergeefbaar' is. "Omne individuum ineffabile" (Alwat singulier is, is onuitspreekbaar (in de zo-even bedoelde zin): het kan wel 'aangewezen' worden

(Cfr. WDM (Eerste Jaar) 242; 336v.: inductie). -- De fenomenen, in de volle werkelijkheid zijn

(1) synchronisch

a. ontelbaar (een in beginsel oneindige verzameling) en
b. ingewikkeld (een systeem met kentrekken en omstandigheden, die onoverzichtelijk zijn, en

(2) diachronisch aan onophoudelijke verandering toe. -- Een 'exhaustieve' wetenschap is dan ook onmogelijk. Zoals Socrates en Platon het deden: enkel inductieve steekproeven (= kleine verhalen) nemen, maar ook de hypothetische methode toepassen op de geïnduceerde gegevens (die kleine verhalen aan een methode onderwerpen).

Daarbij, meestal, met de Eleaat Zenon (kf 50v.), vaststellen dat meer dan één hypothese (= insluiting of pluraliteit) ernstige argumenten voor zich heeft (dialectische of retorische redenering, in Aristoteles' taal, - geen apodictische).

Ziedaar de basis van een Traditioneel inclusivisme, zonder ontologisch Nihilisme à la Lyotard.

Opm. -- Lyotard vindt dat inclusivisme - door hem 'Eclecticisme' geheten - onvoldoende is om 'echt' Postmodernisme te hebben.

(a) Wat hij typeert als 'Eclecticisme' (hierboven kf 309v.), is in feite een karikatuur, die wel ergens bestaat, maar die de feiten niet volledig weergeeft. M.a.w.: de inductieve basis van Lyotard is wat dat betreft, ontoereikend als argumentatie.

(b) In naam van wat - kf 277 (de hoofdvraag die Lyotard tot zijn gesprekspartners altijd richt) - sluit Lyotard, uit het denkbeeld 'Postmodernisme', b.v. het alternatieven zoekende Inclusivisme der Tegencultuur, minstens, gedeeltelijk, uit? In naam van zijn individueel standpunt (groot verhaal), waarmee hij en van waaruit hij vergelijkt, oordelen (ook waardeoordelen) velt.

(c) De 'performances' der Tegencultuur zijn geen echt Postmodernistische absolute improvisaties in Lyotard's zin, misschien, maar 'performances' zijn het ook in een niet-Lyotardiaanse zin. Of is er geen alternatief voor Lyotardisme? Een beetje meer inclusivisme zou ook Lyotard niet misstaan.

(3) - De neognostische methode.

Inclusivisme is goed. Maar het heeft met de tegenspraak (kf 36: conflict van contradictorisch aard) af te rekenen. M.a.w.: de absolute evenwaardigheid (kf 266; 278; 281) is in een aantal gevallen onhoudbaar. -

Er moet een schiftingsmethode gevonden worden, indien wij een min of meer consensuele, 'harmonieuze' samenleving (denk aan Habermas) willen opbouwen. De Amerikaanse Neo-Gnostici hebben met dit probleem, op hun wijze, geworsteld.

De vraag of liever het gegeven luidt: “Er is nu, eenmaal, een pluraliteit, met de inherente insluiting”. Maar het gegeven omvat ook contradicties. “Iets kan niet tegelijk, onder éénzelfde oogpunt, waar en niet waar zijn”. -

Gevraagd: “Welke methode is er om een uitweg te vinden?”. Zie hier hoe de Neo-Gnostici van Princeton hierop reageren. -

Bibl. st.: R. Ruyer, *La Gnose de Princeton (Des savants à la recherche d' une religion)*, Paris, Arth. Fayard, 1974.-- In 1969 daagt de uitdrukking op “Princeton-Gnosis”. De tegenstanders vonden de term. De aanhangers vonden de term nog niet zo slecht. Met veel humor hebben zij hem op zich toegepast. -- Wij gaan hier niet verder op in, want wat die Gnosis juist is, is niet zo onmiddellijk duidelijk.

Het Eleusiskaartspel.

O.c., 12s.-- De Neo-Gnostici waren, zelfs, ieder intellectueel ‘ceremonieel’ (versta: geijkt, voorafbestaand en vastgelegd gedragspatroon of ‘paradigma’ (denkkader)) af.

Reden: ieder enkeling “wijdt zichzelf in”. Op het voor hem/ haar gepaste ogenblik vindt hij/ zij opnieuw de regel (= paradigma) uit. -- Van dit ‘origineel’ (om met de model-theoretici te spreken) bestaat een ‘model’: een lid van die Gnosis vond een kaartspel uit dat zo is dat men er niet de al bestaande ‘regel’ sluw moet toepassen - om te winnen, - maar de ‘regel’ raden (in peirciaanse taal: abduceren, als hypothese vooropstellen). De naam van dat spel is ‘Eleusis’. -

Structuur.

1. Er is steeds een spelmeester (ieder medespeler/ medespeelster wordt op zijn/ haar beurt spelmeester(es)). Deze voert een geheime ‘regel’ in; hij/ zij zet deze op papier om op het einde van het spel, ter toetsing, het papier open te vouwen. Die spelregel bepaalt hoe de kaarten behoren op tafel gelegd te worden.

2. De spelmeester(es) legt dus een kaart op tafel. De kaart, die gespeeld wordt door een medespelende, kan hij, die de geheime regel kent, aanvaarden of niet: indien ja, dan legt hij ze rechts van de vorige; indien niet, dan links ervan. Degene die - min of meer - de regel raadt (abductieve redenering), maakt zich, natuurlijk, sneller dan de anderen van zijn kaarten af. -

Opm. -- Er zijn, natuurlijk, ook spelfasen en telmethoden (puntenstelsel)

Het origineel.

In de universitaire wereld, alsook bij de wetenschappelijke vorsers had dit kaartspel succes. Waarom? Om reden van de analogie met de vakwetenschappelijke vorsingsmethode, waarin (behalve inductie en deductie) de abductie, het raden van de vooropstelling, hier verzinnebeeld door de kaartspelregel, waarvan men geen kennis - zeker geen 'exhaustieve' - heeft, een sleutelrol speelt.

Vergelijking. -- Ruyer merkt op dat oppervlakkig gezien het systeem der Neo-Gnostici gelijk op dat der hippies. Toch is er een grondig verschil. Er is schifting: de onjuiste 'raders'/'raadsters' verliezen, in het spel. Degenen die juist raden, winnen. -

Zo gaat het ook met de vorsingsarbeid: de juiste hypothese haalt het, althans op de lange duur. - Dit gelijk - zegt Ruyer - op wat de biologen kennen als 'natuurlijke selectie'. Dat is juist, maar met dit verschil dat, gewoonlijk, in het kader van een met intellect begaafde en soepele samenleving, de schifting veel sneller verloopt. -

Toepassing: indien twee contradictorische hypothesen, dan, metertijd, wel één der twee die als onwerkelijk uit de bus van het onderzoek en de analyse komt.

M.a.w.: absolute evenwaardigheid bestaat niet; wel een relatieve (en b.v. voorlopige): als pure hypothese zijn alle meningen evenwaardig; op het einde van één of meer toetsingen, echter, blijkt dat de ene meer waarde heeft dan de andere, -- althans in een aantal gevallen.

In tegenstelling tot wat Lyotard insinueert (kf 277), nl, dat de meningen niet vergelijkbaar en toetsbaar zijn, om reden van de kloven ertussen, blijkt - in een meer optimistische grondhouding - dat een aantal wel degelijk niet-evenwaardig zijn. Althans op het einde van een doorgevoerd onderzoek.

Linguisticisme (nominalisme).

*Bertens/ D'haen, Het Postmod.,*131, zeggen dat logica, oorzakelijk verband, rechtlijnige ontwikkeling en chronologische volgorde - voor het Postmodernisme (zoals zij het verdedigen) - "niet langer aanvaardbaar" zijn.

Een verslag van een gebeuren (verhaal) draait heel en al rond binnen de taal over dat 'gebeuren', dat ermee ontstaat (sterke graad van narrativisme). -

Een voorbeeld daarvan, in de samenleving, hebben wij vastgesteld: het linkse of rechtse utopisme (kf 301v.). Voorhoedemensen kunnen rondraaien binnen "wat zij erover vertellen of horen vertellen", -- zonder aan echte toetsing te denken.

Een drieëndertigste steekproef: New Age en traditionele geneeswijzen.

Beginnen wij met een povere steekproef: *W. Schmidbauer, Van magie tot psychotherapie*, Haarlem, 1973 (Dt: *Psychotherapie (Ihr Weg von der Magie zur Wissenschaft)*, München, 1971).

Steller heeft het, o.c., 41vv., over “de extatische erediensten uit onze tijd”: “Men mag de therapeutische waarde van deze praktijken niet onderschatten” (o.c.,41). Waarbij hij vermeldt dat +/- 40% van de nominaal-katholieke bevolking, in Rio de Janeiro (negen miljoen inwoners), Spiritist is en dat het aantal Macumba- en Candomble aanhangers wellicht nog een hoger percentage uitmaakt.

“Samen met New-Age-aanhangers ontmoeten vrouwenbeweging, nieuw heidendom (neo-paganisme) en ecologische beweging elkaar in de nieuwe heksencultus in Duitsland. Al deze bewegingen “hebben dezelfde grondslag”.

Opm.: Platonisch gezegd: hypothese. - “Zij versterken en bevruchten elkaar en winnen, daardoor, veel aan kracht”. Zo meent Argante, een Wicca-priesteres (een vorm van Modern of Postmodern, liever, Heksendom), -- zowel van de Amerikaanse als van de Duitse Heksen-scène te hebben vastgesteld”. (*Gisela Graichen, De ‘Nieuwe Heksen’ (Gesprekken met heksen)*, Baarn, De Kern/ Antwerpen, De Standaard, 1987, 22).

Daarmee beginnen wij het nieuwe tijdperk, le nouvel age (ook: l’ ere nouvelle), New Age, te omschrijven. Wij hebben het onderwerp even aangeraakt kf 11 (in Paulinische duiding, als teken van het feit dat “de elementen van de kosmos” (versta: de hoge entiteiten, die onze leefwereld beheersen) het gevestigde Bijbelgeloof en het even gevestigde Verlichte Rationalisme aan het verdringen zijn). kf 24 (transrationele methode), -- kf 76 (princetongnosis; zie ook kf 311v. (Eleusiskaartspel); -- kf 178 (Tantrisme); -- kf 209 (holisme inzake materie); kf 250 (Holisme), brachten ook aspecten ter sprake. -

Slotsom: een ingewikkeld, maar boeiend fenomeen, dat in het dagdagelijkse leven begint door te dringen. In *Intuitions Magazine* (Bruxelles), 6 (1990: janv./ fevr.), CB 6/22, lezen wij: “Emploi. -- JH (jeune homme), 29a (29 jaar), dynamique motivé, tendance New Age, recherche tes travaux. Expérience diététique, travail corporel’. -- Tél.: 02-215. 83.17”.

Toegegeven: het blad, *Intuitions Magazine*, is New Age, maar het is toch tekenend voor een rijzende mentaliteit, bij een gedeelte van onze bevolking.

De hypothese van het nieuwe tijdperk.

Welke vooropstellingen karakteriseren New Age? *A.Y. Mohr. trad., Peter Russel, Evolution (Sommes nous à l'aube d'une ère nouvelle?)*, in: *Intuitions Magazine* 5 (1989: nov.- dec.), 8/10, tracht aan de hand van wat P. Russel zegt New Age te typeren. De vier hoofdthema's, telkens weer aantrefbaar, zijn

1.1. De mensheid beschikt over meer - en groter - mogelijkheden ('Potentialities', 'potentiëls') dan zij, uitgaande van Bijbelse en Verlicht-Rationele vooropstellingen, waarmaakt;

1.2. De mensheid is voor verbetering vatbaar. -

2.1. Het leefmidden en de mensheid zijn, samen, één en hetzelfde systeem, d.i. samenhangend geheel. -

2.2. De mensheid mishandelt, ja, misbruikt, én zichzelf én haar leefmidden.

Dergelijke axiomata worden, dan, waargemaakt in dingen als persoonlijke groei en opvoeding, geneeskunde en voedingsleer (denk aan de alternatieve diëtetieken), economie (alternatieve landbouw, industriële bezorgdheden, commerciële praktijken), bouwkunde (denk aan de zorg om de woning), religie (magie, mystiek), seksualiteit (denk aan menig oriëntaliserend erotisme), kunst, vrijetijdsbesteding enz., die even zovele domeinen der cultuur zijn, waarop men de 'hypothese' toepast.-

Eén van die domeinen, het genezen, bekijken wij, nu, heel vluchtig en eenzijdig. Als steekproef van wat New age zoal kan zijn.

(I).-- Toonbeelden.

Fernanda Pivano, Beat (Hippie/Yibpie)/ (De l' Underground (kf 285) à la Contre-Culture (kf 284), Paris, Chr. Bourgois, 1977, 32, vermeldt een zeer merkwaardig verschijnsel.

"De twintigerjaren werden, in de USA, gekenmerkt door een uitzonderlijke belangstelling voor cannabis (chanvre indien, Indische hennep;-- in Brazilië: de "drug der armen";-- in Egypte: hasjisj;-- in Westerse landen: marihuana),-- inzonderheid onder de zwarte Jazzmuzikanten (kf 286). Iedereen weet dat, na WO II (1939/1945), marihuana even verspreid was als Coca-Cola.

Onder de hedendaagse schrijvers waren de beroemdste experimentatoren inzake cannabis Hermann Hesse (kf 294), Aldous Huxley, George Andrews, Henri Michaux, Paul Bowles, Alexander Trocchi, Allen Ginsberg (kf 295), Simon Vinkenoog, William Bur-oughs (kf 296)". -

Waarlijk een indrukwekkende lijst. Pivano voegt daaraan toe dat druggebruik althans bij de besten onder de druggebruikers -- niet een verslavingsvorm, maar wel als bewustzijnsverruimend middel bedoeld was. Wat de Archaische Grieken 'mnèmosunè' memoria, 'gedenken' heetten, dat precies werd bedoeld.

De 'hypothese' getrouw vinden de New-Agers dat het Bijbels-Verlichte 'bewustzijn' "meer en groter mogelijkheden" dekt dan men gewoonlijk denkt. De 'hypothese' getrouw vinden vele New-Agers - en menig ander mens - dat de gevestigde geneeskunde, hoe verantwoord en bron van levensverbetering ook, "meer en groter mogelijkheden" bergt. In die geest lezen wij nu een pas verschenen boek.

(II). -- De sjamanen als druggebruikers.

Ter inkleding.-- Lees b.v. een 'aanminning' boekje als *Gary Doore, La voie des chamans*, Paris, J'ai lu, New Age, 1989 (// Am.: Shaman's Path), en gij zult vlug gewaarworden dat zoiets als sjamanisme - oorspronkelijk wel een rein Siberisch verschijnsel (cf 61) - New-Agers moet interesseren.

Bewust boekje is een stel teksten van specialisten. De term neo-sjamanisme verraadt dat het Archaïsche 'hersticht' wordt: wat bruikbaar is, wordt van het onbruikbare ontdaan en geactualiseerd (wat Antieke Grieken 'catharsis', reiniging, heetten).

Een bibliografische steekproef: *Yvo Perez Barreto, Sarita (Le chemin des chamans)*, Paris, Ed. du Rocher, 1990 (// Sp.: Sarita entre los brujos). -

Het scenario: Sarita, een Peruviaans veertienjarig mooi meisje, is reeds heel wat gevorderd in haar 'vervoeringstechnieken' - o.g.v. het brouwsel dat zij maakt van een cactus, de San Pedro ("Sint Pieter", als wat de sleutel tot de hemel bezit), -- met zijn wetenschappelijke naam: Trichocereus (o.m. mescaline bevattend).

Barreto leert ze kennen, -- met de vreugden en ook de barre angsten, die hij vanwege het druggebruik ondervindt. Toch brengt het hem op het denkbeeld een grondige studie te maken van de druggebruikende genezers/ genezeressen en magiërs/ magiëringen in Z.-Amerika (Peru en Brazilië vooral). Zo valt hij o.m. en vooral op de Ayahuasca, "het koord van de dood" (wetenschappelijk: een paar soorten Banisteriopsis), een drugbevattende liaan.

Opm.-- (1) Voor een beter begrip is het aangewezen b.v. *Scott Cunningham, De magische kruidentuin*, Amsterdam, Schors, 1984 (// Am.: *Magical Herbalism (The Secret Craft of the Wise)* (1982)), te lezen. Het boek in kwestie - o.c., 123/169 (*Magisch herbarium*) - geeft ons een lijst van honderdzeventien planten (meestal bloemen of, zoals men nog zegt, 'kruiden' (in het Frans 'simples')), alsook een klein lijstje, -- O.c., 191/196. (Verderfelijke kruiden en vliegzalven).

Een eerste voorbeeldje. -- “Zonnebloem (*Helianthus annuus*). -

Geslacht: heet (*opm.*: sensitieven voelen, daarbij, warmte in het geslachtsorgaan).

Planeet: Zon (*opm.*: dit is het Astrologische aspect: indien men deze plant in verband met de zon denkt, dan geeft zij meer energie af).

Element: vuur (*opm.*: sedert de Antiek-Griekse denker Empedokles van Akragas (Lat.: Agrigentum) (-483/ -423) is een lijst van vier ‘elementen’ (beter: aggregaat-toestanden) in omloop, -- vuur, lucht, water, aarde, -- bij Empedokles niet zonder verband met godheden). -

Gebruikt deel: zaad.

Voornaamste krachten: bescherming, vruchtbaarheid.

Specifieke toepassingen: in de tuin groeiende bloemen van de *Helianthus* brengen de ‘zegeningen’ van de Zon; vrouwen die willen zwanger worden, eten vaak - tijdens de wassende Maan - de zaadjes op.

Tot daar letterlijk Cunningham.

Herlees nu kf 9vv. en gij zult inzien dat Cunningham zich met de “elementen van de wereld” inlaat zoals Paulus ze verstaat (o.m. in de vorm van Astrologie).

Volgens Paulus: wie zo handelt, wordt - wellicht - wel geholpen door één of meer

(1) krachten (energieën),

(2) wezens (entiteiten, -- godheden, natuurgeesten, zielen) en

(3) processen (b.v. vruchtbaarheid, tuingeluk),

maar komt, meteen, in de greep van diezelfde ‘elementen’ van onze kosmos.

Voor de grote Apostel begint met dit laatste aspect het probleem, dat, zijns inziens, enkel door Jezus, in Drie-eenheidsverband (kf 268) - basis van ons groot verhaal kan worden opgelost.-

Tweede voorbeeldje. -- O.c., 194 Bilzenkruid (*Hyoscyamus niger*). -

Het werd benut om “kwade entiteiten” op te roepen; ook om ‘clairvoyance’ (helderziendheid, mantiek) te bevorderen.

Andere toepassing: via tegenbetoveringen (antimagie, ‘exorcisme’), waarin men met dat kruid werkt, breekt men (= maakt men ongedaan) vorige magische vervloeking; -- via betovering, met gebruik van het kruid, de erotische liefde van een vrouw “aantrekken” (bewerken)”. -

Cunningham, definieert zelf: “Verderfelijke kruiden zijn kruiden, die de dood veroorzaken. (...) Ooit werden zij, echter, bij magische werken gebruikt”. (o.c.k 191).

Sint Paulus zou, hier, heel zeker op de onvermijdelijke greep van de ‘kosmische elementen’ wijzen. Als men b.v. “kwade wezens” oproept - een natuurgeest der woede, een duivelin, gebeurlijk Satan, kopstuk van de elementen van deze wereld -, dan zal het zeer moeilijk zijn St.-Paulus ervan te overtuigen dat men niet in de greep van kwade machten (energieën, wezens, processen) valt. -

Opm. -- De term ‘vliegzalf’ betekent ‘uittredingszalf’. De heksen, waarvan wij een herstelling beleven, b.v. wreven zich met een brouwsel in, dat o.m., als planten, bazielkruid (*Ocimum basilicum*), zonnebloemzaadjes, vijfvingerkruid (*Potentilla canadensis*), peterselie (*Petroselinum sativum*), kalmus (= kalmoes; *Acorus Calamus*) omvatte.

Volgens Cunningham worden deze ‘sabbatoliën’ nu als gewone ‘zalfoliën’ aangewend.

Opm.-- Wie wat meer wil weten omtrent uittreding, leze b.v. *Janet Lee Mitchell, Uittredingservaringen (Welke betekenis hebben deze ervaringen voor onze visie op de dood?)*, Naarden, Strengholt, 1985 (// Eng.: *Out-of-Body Experiences* (1981)), een werkje dat zo nauwkeurig mogelijk ingaat op het fenomeen en wat ermee samengaat.

Zoals *Carlo Ginzburg, De Benandanti (Hekserij en vruchtbaarheidsriten in de XVI-de en de XVII-de eeuw)*, Amsterdam, B. Bakker, 1986, vermeldt, pasten de Benandanti (1575+ in de streek van Friuli, N.-Italië) een analoge methode toe: het lichaam blijft stil liggen, gedurende uren, terwijl de ‘geest’ (ziel) uittreedt en “op reis gaat” naar een welbe-paald punt (hier: om de boze heksen te bestrijden).

Ginzburg aanvaardt de hypothese dat, in het geval der Benandanti, het uittreden

(i) ook al neemt slechts de ‘geest’ eraan deel,

(ii) volkomen ‘werkelijk’ (in de transrationele zin, natuurlijk) was. -

Als men weet hoe sterk Deuteronomium 18: 9/14 (Verbod van waarzeggerij en toverij) nawerkte, is het niet moeilijk om St.- Paulus’ oordeel over zulke dingen te raden.

Opm. -- Zoals *Y. Pérez Barreto, Sarita*, 156, zegt, is het een publiek geheim dat b.v. grote Amerikaanse farmaceutische firma’s veel geleerd hebben van genezers/ genezeressen en magiërs/magiërinnen:

Merk, Squibb, Davison b.v. maakten antibiotica, contraceptiva, hormonen, -- kortom: allerlei producten o.g.v. wat die Primitieven kenden, -- producten met algemeen erkende farmaceutische waarde.

Bibl. st.: R. Evans Schultes/ Hofmann, *Over de planten der goden*, Utr./ Antw., Het Spectrum, 1983 een zeer degelijk werk; -- 86/91 (Hekserijkruiden: Wolfskers (Atropa), Bilzekruid (Hyaryamus), Alruin (Mandragora)); -- 92/101 (Cannabis: de nectar van het genot); -- 120/127 (Ayahuasca (Banisteriopsis): slingerplant van de ziel); -- San Pedro (Trichocereus): cactus van de vier winden) e.d.m.); --

D. Martinetz/ K. Lohs, *Gift (Magie und Realität/ Nutzen und Verderben)*, Leipzig, 1985 (wat gifstoffen zijn en de werkingen ervan, -- anorganische, plantaardige, dierlijke stoffen).

Analyse. - Staan wij, nu, stil bij één of meer aspecten van Sarita. -

Ter inleiding. -- De ondertitel "*Le chemin des chamans*" wordt, o.c.,75, verduidelijkt. De Siberische sjamanen wendden de amanita muscaria, vliegenzwam, aan als 'vliegdrug' (uittredingsmiddel).

Zij zagen hoe hun rendieren de giftige paddestoel aten zonder ervan te sterven. De Amanita muscaria, nu, is een hallucinogeen ('hallucinaties', -- beter: 'gezichten' (visioenen, mantische beelden en ervaringen) verwekkend of, althans, begunstigend), dat onveranderd doorheen het rendierorganisme gaat en gaaf in de urine afgegeven wordt. Siberiërs - sjamanen of niet - nemen van dergelijke urine in, -- om zodoende 'helderziendheden' te begunstigen.

Analyse (A).- Druggebruik als bron van veranderde, ja, vervormde waarnemingen.

Men kent, wellicht, de term 'ASC' (Altered States of Consciousness, veranderde bewustzijnstoestanden).

Sarita, de veertienjarige, en steller 'experimenteren' o.m. en vooral met de San Pedro. Zij komen in een of andere 'ASC' terecht. Meer niet. Waardoor? Waarom? Doordat/ Omdat zij doelloos, zonder voorafgaande, duidelijke intentie (bedoeling, probleemoplossing) te werk gaan.

Gevolg: i.p.v. het druggebruik te beheersen, worden zij erdoor beheerst.-

Men kent wellicht 'sensitieven' (helderwaarnemenden) vooral de sterke graad - de 'hypersensitieven' - worden allerlei dingen gewaar, waar de normale mens, tenzij na lange inspanningen, niets van gewaar wordt.

Deze hypersensitieven vallen op door de wanverhoudingen tussen de (kleine) prikkel - een persoon, een voorwerp, een woord - en de (grote) reactie. -

Welnu, druggebruikers begunstigen dergelijke wanverhoudingen.

Appl. model. O.c., 229.-- “Graziela kwam op mij toe en reikte mij, in een lepel, een beetje ijskroom toe. -- “Het is vanille, zoals jij ze lust” zei zij, -- met zoveel vertedering dat ik de mond opende alsof men mij de eucharistie of iets in die aard gaf. Het minieme klompje ijskroom kwam koud en dik over.

Terwijl het doorheen keel en slokdarm gleed, kwam het als traag en overvloedig over. Het neerglijden eindigde maar niet. Het klompje bevroor alles om zich heen. -

Toen, tenslotte, deze ijzige doorleving mijn maag bereikte, was ik op de slag als verlamd, -- bewegingsloos als een standbeeld, -- volkomen bevroren door een lepeltje vanille-ijskroom.

Zonder het hoofd te bewegen - dit vervloekte slokje had zelfs mijn gelaatstreken stijf gemaakt - zei ik tot Sarita: “Ik kan niet meer bewegen”. (...); --

Ziedaar wat het brouwsel, door Sarita gemaakt, uitwerkte. De psychiaters moeten zeker zulke ‘waarnemingen’ (‘hallucinaties’ geheten) bij sommige patiënten/ patiëntes vaststellen. Men komt ze, in het dagelijkse leven, tegen wanneer men ‘hypersensitieven’ bezig hoort. -

O.c., 231. -- “De kelner keerde met de soep terug (...). Eén enkele lepel warmde ons op (uit onze verkleumdheid). Waarbij wij ons verzadigd voelden alsof wij “een groot banket” achter de rug hadden (,....)”.

Dezelfde avond, dus, stoten zij op warme soep: weerom dezelfde wanverhouding, maar, i.p.v. afkoelend, nu verwarmend: op iets kleins, miniems, reageert de druggebruiker niet evenredig. wij kunnen dit de bedwelnde, ja, vervormde waarneming heten.

Analyse (B). -- **Druggebruik als doelgerichte contactering van de elementen van de kosmos.**

Waren Sarita en Barreto eerder ‘doelloos’ te werk gegaan, de Peruviaanse en, algemener, de Amazoniaanse genezers/ genezeressen en magiërs/ magiërinnen gaan zeer doelbewust te werk. Zij willen, als echte ingewijden (‘initiatie’), mensen helpen - diagnoses stellen, therapieën uitwerken; -- lotgevallen keren. Het drugeffect is meteen, grondig anders, beheerster. -

Appl. model. -- O.c., 160.-- Don Manuel Cordoba, een doorgewinterd genezer, slikt Ayahuasca amaranti. -- “In de loop van die bedwelmingen en van die dromen, die ik doorleefde, naarmate ik van de Ayahuasca amaranti innam, ‘zag’ ik dingen, die gaandeweg ‘heerlijker’ overkwamen. -- Zo b.v. bestaat er het lied der woeste adders, -- een toverlied dat aangewend wordt om adders en giftige slangachtigen te beheersen. Alle kruipdieren hebben hun eigen ‘gebed’.

Maar men behoort dat ‘gebed’ te zingen, zoals zij u dat aanleren. Met name: in de loop van dergelijke ‘bedwelmingen’ dagen, voor u, “grote adders” op, “grote giftige slangachtigen”. Zij vangen met zingen aan. Iets dat u diep in het geheugen gegrift blijft”.

Opm. -- Het mantisch ‘zien’ van b.v. ‘grote’ adders wijst op buitennatuurlijke wezens, die, ofschoon geen adders, zich de verschijningswijze van adders aandoen om de ‘identitieve’ methode (zij vereenzelvigen zich met adders) toe te passen.

Daardoor komt wat zij aanleren - b.v. het lied -, over bij de adders en door adders benadeelde mensen als ‘echt’ adder en, dus, indrukwekkend, efficiënt. Het is een soort van magische retoriek.

Als don Manuel Cordoba dan het door die ‘grote godheden’, die het adderdom beheersen - één type van Paulus’ elementen van de kosmos aangeleerde lied zingt, -- zo getrouw mogelijk weergevend wat die ‘groten’ van de adderwereld hem geleerd hebben, ten titel van inwijding, dan luisteren de dierenzielen ernaar. Anders niet.

Opm. -- kf 233 (Pan als mythische leraar van masturbatie) gaf ons een ander voorbeeld van wat de elementen van de kosmos zoal te ‘zien’ geven. De Bijbelse en Modern-Verlichte zedigheid en geslachtelijke ethiek is dergelijke ‘natuurwezens’ gewoonlijk nog niet eigen. -

Opm. -- Het staat vast dat don Manuel op die wijze mensen effectief kon helpen. Zodat het keren van hun/ haar lot het zelfs voor Sceptiekers en Rationelen (kf 9, 24: Sceptisch/ Rationeel, Transrationeel) onloochenbare feit is, waardoor iets transrationeels doorkomt. Hoe veelduidig het ook mag zijn.

Analyse (B). -- *Druggebruik als doelgericht contact.* -

Een tweede voorbeeldje. -- O.c.,209/211. -- Dona Susana, eveneens een magiërin/ genezeres, die, overigens, Barreto wou inwijden, licht hetzelfde fenomeen anders toe.

Ook zij zong - wat de Latijnen ooit heetten - ‘carmine’, toverliederen. Maar doelbewust riep zij daarmee “de moeder der planten” op. Heel eerlijk als zij was, bekende dona Susana dat ieder sjamaan/ iedere sjamane individuele methoden aanwendt om de kundigheden, waarover zij/ hij beschikt, over te dragen op een ‘(tover)leerling(e)’.

Maar met klem hield zij staande dat wat haar begaafdheden betrof, deze rechtstreeks van de onthullingen van “de moeder van alle planten” afkomstig waren. -

Opm. -- Het is - voor wie die wereld een beetje kent - godinnen - buitennatuurlijke vrouwelijke wezens - gegeven o.m. de plantenwereld (en al wat ermee samengaat) te beheersen. Het feit dat zij 'beheersen', toont dat het om zeer belangrijke 'elementen van de kosmos' gaat.

Opm. -- De 'Nieuwe Heksen' geven zich daarvan soms zeer scherp rekenschap. Zegt *Ir. Christoph K.*, 43 (Heksennaam 'Belladonna'), in: *G. Graichen, De 'Nieuwe Heksen'*; 135:

“Als de heksencultus een vrouwelijke religie is, dan vereer ik in de vrouw een belangrijk, een mooi deel van de natuur. Vrouwen hebben - in tegenstelling tot mannen - iets fascinerends”. -

Wat is dat 'fascinosum' juist? Argante, 30, 'Priesteres' van de Wiccacultus zegt, o.c., 119: “(Met mannen samenwerken, in Heksenverband, is altijd moeilijk) omdat ik maar heel weinig mannen ken, die in staat zijn tot die kring te behoren. Als er eentje de opleiding volhoudt en ingewijd wordt, dan weet hij zich ook in de kring te gedragen. (...)

Ik heb een paar negatieve ervaringen opgedaan. In het begin had ik mijn energie tamelijk ver buiten (*opm.*: buiten het grofstoffelijke lichaam). Ik was fantastisch gelukkig als ik maar met die mensen samen was. -

En, in die groepen, is energievampirisme helemaal niet zeldzaam: het feit dat anderen mijn energie willen 'uitzuigen'. Dat is mij met mannen vaak overkomen, opdat zij zich als eenheid konden voelen ;-- die het niet gelukt is om hun vrouwelijke kant te versterken.

Voor hen is het gewoon heel wat makkelijker om bij een vrouw, die een goede vrouwelijke energie heeft, die energie uit te zuigen”.

Slotsom: vrouwen, indien occult gaaf, beschikken over veel meer energie, occulte of buitennatuurlijke energie, dan mannelijke wezens. Heel wat mannen, thuis in occultisme, hebben het snel door dat vrouwen van die hoge, zeer doordringende energie beroven het gemakkelijke middel is om zelf op dat terrein zich te doen gelden. -

Draag dat nu over op het terrein der elementen van de kosmos: ook daar zijn godinnen veel energiegeladener dan mannelijke wezens.

Als men dan weet dat, om te lukken op dat terrein, energiebezit doorslaggevend is, dan vat men dat ervaren vrouwen een doodschrik opdoen voor mannelijke uitzuigers; -
- dat zij zich aan vrouwelijke godheden vastklampen. Dat heeft niets te zien met mannenverachting; wel met elementair zelfbehoud. -

Totdaar over het 'fascinans' der vrouwelijke wezens, aards of buitenaards.

Analyse (C). -- Druggebruik als voorlopige methode.

Het gebeurt ook dat druggebruik - het aanwenden van plantenenergieën als substraat van mantiek - zich herleidt tot een fase. -

Zo bij de genezer Juan, die het liefst zonder doet. -- O.c., 193s. -- Juan is een vervoerd genezer: hij doorleeft ‘trance’ (‘transitio’, overgang). - Juan, bij valavond, zette zich te midden van de patiënten/ patiëntes neer. Bekleed met een witte bekleding. Na enkele minuten vertoonde hij schokken, -- eerst nauwelijks merkbaar, -- daarna sneller en heviger.

Dat duurde zo’n acht tot tien minuten. Plots hield dit op. Een stem, die sterk van de stem van Juan verschilde, kwam vanonder de witte bekleding. -- Niet enkel de geesten der planten, maar ook een of ander personage voeren, op die wijze, in Juan.

Gebeurlijk - bij moeilijk te analyseren gevallen - kwam de ene ‘entiteit’ (= buitennatuurlijk wezen), na de andere door, -- elk gespecialiseerd in juist één aspect van het probleem. -

Opm. -- Dit is typisch wat de godsdienstwetenschapper Usener vastlegde met de term ‘Funktionsgötter’ (godheden - versta buitennatuurlijke wezens - die juist één ‘functie’ of rol spelen). -

Opm.-- Weerom: buitennatuurlijke wezens spelen een kapitale rol; -- de elementen van de kosmos van Paulus. Maar het druggebruik treedt hier duidelijk terug: “Juan verschilde ook van de andere genezers, die ik leerde kennen, want hij nam zeer zelden plantenextracten in, -- aftreksels van de planten, waarvan hij ‘de geest’ wilde ontmoeten”. (O.c.,196).

“Aftreksels zijn het niet!” lichtte hij bijna ontstemd, toe. “Het is het bloed der planten, -- een bloed dat op het onze lijkt, waarbij enkel de kleur verschilt. -

Aanvankelijk nam ik er alle dagen van in, maar nu heb ik dat niet meer nodig. ik roep de geesten der planten op en zij komen, -- zonder drug”. (Ibid.).

Toelichting.- Wanneer wij, nu, de delen (A), (B) en (C) van de analyse samenvatten, dan staan wij voor een soort gamma, een differentiaal:

- a. van niet- doelgericht naar wel doelgericht,
- b. van druggebruik tot niet-druggebruik. En waarop het aankomt, is de mantiek, d.i. het zien(st)ersvermogen, -- niet de sensaties aan drugs verbonden.

Terloops: M. Denning/ O. Philips,, *La visualisation créatrice*, Paris, J’ ai lu, New Age, 1989, is een boekje dat in de lijn van wat wij, hier, kort analyseerden, ligt: onze hersenen bevatten meer en groters dan wat wij ervan waarmaken.

Een waardeoordeel. -- Wij hebben enkele hoofdpunten uit *Barreto's Sarita* gelezen.
- Welke informatieve waarde bezit dat boek? Dit kan blijken o.g.v. vergelijking. -

Nemen wij b.v. *Theo Ott, Der magische Pfeil, (Magie and Medizin)*, Zürich/ Freib. i.Br., Atlantis, 1979. Wie dit verslag van een analoog onderzoek naar de Traditionele geneeswijzen, door Duitsers gemaakt, leest, wordt getroffen door de verregaande gelijklopende vaststellingen. Wat bewijst dat Barreto wel degelijk informatieve waarde heeft.

Opm. -- Typologie. -- Ott, o.c., 49f., 63, preciseert. -- Men onderscheidt in een aantal gevallen drie types. -

Wie ziek is of lotsproblemen heeft, wendt zich

(a) tot de curandera, de genezeres: steevast stelt zij als 'diagnose' dat de cliënt(e) 'decliceado' (ontspoord, uit de voegen) is; haar 'behandeling' bestaat in massages;

(b) men wendt zich daarna tot de vegetalista, de plantenkundige: deze past kruiden en planten toe, o.m. in de vorm van sappen, waarbij hij zich vooral richt op het getroffen orgaan;

(c) tenslotte wendt men zich tot de brujo, de tovenaer (zie hierboven), die als de eigenlijke genezer gewaardeerd wordt, doordat hij met de onzichtbare wezens contact heeft. -

Wat Ott en zijn équipe opvalt, is de verstehende methode (cf 54):

i. men betreft zoveel mogelijk de naastbestaanden - b.v. de ouders en gezinsleden - in het behandelingsproces, -- blijkbaar o.m. om het die mensen draaglijker te maken ("Men is nooit alleen ziek of in nood in Amazonië");

ii. de curandera, die masseert, doet dit met innig medeleven zo dat de getroffene, door die moederlijke aanrakingen, uit zijn afzondering geraakt; -- zo ook gaan de vegetalista en de brujo te werk: zij hebben tijd voor en leven mee met hun cliënteel. -- Wat, in zeer hoge mate, in de Moderne geneeskunde ontbreekt (zo merkt Ott op). -- Dit alles is, natuurlijk, in de geest van postmoderniteit en, inzonderheid, nieuw tijdperk.

Opm. -- De titel 'magische pijl' betekent wat volgt. -- In de mond houdt de brujo een voorwerpje (steentje, penneschacht, boon, tand), terwijl hij een lichaamsdeel uitzuigt: de tsentsak of oorzaak van het onheil wordt in dat voorwerpje gezogen en zo uit de getroffene verwijderd. Daarna wordt het voorwerpje uitgespuwd, ver weggegooid of vernietigd. - Elders, b.v. in W.-Afrika, doet men dat ook.

Een toemaatje. -- G. Sciuto, red., *Jean Raillon, Alchimiste des plantes*, Paris, J. Grancher, 1983 - het boek is een reeks vraaggesprekken met de befaamde kruidenverkoper Raillon, die via zijn grootouders een 'pommade' (het 'geheim' ervan) kreeg, die zij, op hun beurt, van Zigeuners hadden gekregen (als teken van grote, zeer grote dankbaarheid) - vertelt wat volgt.-- O.c., 64/66 (*Un exemple frappant*). -

In 1904 slaan, in Duits Z.-W.-Afrika (Namibië), de Duitse kolonistoren een inlandse opstand neer. Na de krachtmeting wordt, tussen vele anderen, een Hottentottenkrijger naar de kliniek van Nababis (Marienthal) overgebracht. Talrijk zijn zijn wonden. De kogel wordt onmiddellijk verwijderd. Maar de wonden gaan niet dicht, de uitwendige bloedstorting gaat door, de toegediende stollingsmiddelen werken niet. Het lijkt een "hopeloos geval". -

De Hottentot beseft dat men hem aan zijn lot aan het overlaten is. Hij vraagt of men wil toelaten dat de tovenaar van zijn stam hem verzorgt. Zijn "laatste wens" wordt welwillend toegestaan.

De Afrikaanse 'wonderdoener' bestrooit de wonden met een eerder grijze poeder. Geamuseerd, onverschillig of benieuwd reageren artsen en verplegend personeel. De tovenaar wil wel zeggen dat het de gemalen en verpulverde wortel van een inheemse plant is, maar weigert de naam te noemen. Een ogenblik is de twijfel massief. -

Maar 's anderendaags begint de wonde toe te groeien. Enkele dagen later staat de Hottentot op en wandelt rond in de hovingen van de kliniek. Algemene verbazing! Maar de tovenaar geeft de naam van de plant niet prijs. Daarop mobiliseert een blanke een politiehond die het spoor van de oude man volgt.

Zo werd de plant, die de inlanders 'Duivelsklauw' (*Harpagophytum*) heten, ontdekt. Stalen werden naar wat toen Pruisen heette verzonden. Vakwetenschappelijke toetsingen bevestigen (verificatie) de wondegenezende kracht van de plant, die slechts op de rand van de namibische woestijn groeide, en onthullen nog andere medische eigenschappen (pijnstillend, cholesterolverminderend, ureumzuurverminderend e.d.m.).

Alternatieve geneeswijzen. -- Na deze korte zoektocht in het domein van de Archaisch-Primitieve geneeswijzen verstaan wij beter één der deelhypotesen van New Age (kf 315: mogelijkheden; mens/natuur één systeem).

-- **Bibl. st.:** I.Dorren, *Natuurlijk alternatief (Moderne encyclopedie van de Homeopathie en andere alternatieve geneeswijzen)*, Amsterdam, Sijthoff, 1987 (een werk dat duidelijk maakt welke uitbreiding de alternatieve strekking ondertussen heeft bereikt);

-- P. Jochems, *Geneeskunde op de zwarte markt (Weerstand tegen pendelaars, magnetiseurs en paragnosten)*, Kapellen, 1986 (*het cultuurconflict*);

-- J. Mandorla/ Fr. Simpère, *Le guide des guérisseurs et autres thérapeutes (Leurs techniques, leurs resultats. Bonnes et mauvaises adresses)*, Paris, Lebaud, 1986 (met o.c., 128/131 (*L'illusion philippine*), één voorbeeldje van bedrog (illusionisme i.p.v. echt genezen)).

Besluit: de New-Agemensen hebben een insluitingshouding (cf 305), met zin voor multicultuur. Daardoor zijn zij één type van Postmoderniteit.

Fytotherapie/ aromatherapie/ kruidenkeuken.

Eén figuur zij vermeld : Dr. Jean Valnet, de baanbreker in Frankrijk. *Dr J. Valnet, Phytothérapie (Traitement de maladies par les plantes)*, Paris, Maloine, 1972-1; 1983-4 (een ware goudmijn);

id. *Aromathérapie (Traitement des maladies par les essences des plantes)*, Paris, Maloine, 1964-1; 1984-9 (hier handelt steller over de etherische of vluchtige oliën);

id., *Se soigner par les légumes, les fruits et les céréales*, Paris, Maloine, 1967-1; 1985-9 (weerom met dezelfde hoge wetenschappelijke zin geschreven). -

Valnet waarschuwt wel tegen de 'kwakzalvers', die met veel te weinig kundigheid zich aan deze materie wagen. Dit is niet zonder nut: als men maar weet dat sommige dosissen van aromatische oliën comateuze toestanden kunnen veroorzaken.

Cosmetiek. -- Men heeft maar vrouwenbladen en, inzonderheid, vakbladen voor esthéticiennes (schoonheidsspecialistes) open te slaan om onmiddellijk de planten te ont-moeten,-- in de ene of andere vorm.

Bibl. st. B. Hlava e.a., *Schoonheid uit kruiden*, Zutphen, Thieme, 1982 (honderdvier-enzeventig planten worden toegelicht (beschrijving, herkenning herkomst, verspreiding, oogsten, toebereiding, actieve bestanddelen, cosmetisch en ander gebruik));

Dr. K. Tolkiehn, Het grote boek over natuurlijke cosmetica (Alles over gezonde cosmetica, huid - en lichaamsverzorging), Sassenheim, 1988 (zeer mooi boek, van de hand van een scheikundige).

Opm. -- G. Hodson, *Les fées au travail et au jeu*, Paris, Adyar, 1966, leert ons hoe een echt ziener "de elementen van de kosmos" ziet.

Twee soorten bijbelgeloof. -

Niet enkel mensen als Hodson ‘zien’ en ‘ontmoeten’ natuurgeesten allerhande (zij zijn overtalrijk en uiterst gevarieerd).

Nemen wij het romantische verslag van *Ursula Burkhard, Karlik (Ontmoetingen met een natuurwezen)*, Zeist, Vrij Geestesleven (Steineriaans), 1987 (// Dt: *Karlik (Begegnungen met einem Elementarwesen)*, Weissenseifen, 1986).

‘Karlik’ is het Russisch voor ‘dwerg’, de naam van één der hoofdfiguren van dit mooie boekje. ‘Elementarwesen’ vertaalt men, hier, door ‘elementenwezen’ (o.c. 9), -- beter wellicht: ‘elementgebonden wezen’.

De ‘elementen’, hier, zijn de Empedokleïsche (wat salamanders (vuurgeesten), sylfen (luchtgeesten), undinen (watergeesten) en gnomen (aardgeesten) geeft). -

Opm. --- Dit boekje doet ons, in de vorm van een autobiografie van een Duits blindgeboren meisje, aanvoelen wat de nieuwtijd-perkers verstaan onder “mens-en-natuur-als-één-systeem”.

Meteen steekt, in New Age, een blijde boodschap voor gehandicapten zoals de “blinde ziener” Teiresias (Lat.: Tiresias), in de Antiek-Griekse mythologie (hij speelt een hoofdrol als voorspeller in het leven van Oedipus), zo ook Ursula Burkhard: (biologisch) blind - en dus gehandicapt - ‘ziet’ zij duidelijk “de andere wereld”, zoals zij die noemt. Zoals New-Age beweert: meer en groter mogelijkheden bergt het zieleleven van de mens.

“Als kind speelde ik graag met dwergen en elfen. Ik kende ze en begreep ze. (...). Toen ik nog klein was, luisterden volwassenen geduldig. (...) Later probeerden zij mij die ‘andere wereld’ uit mijn hoofd te praten (...).

Om te ‘bewijzen’ dat het “niet waar” was, zeiden zij: “Er staat over dwergen en elfen niets in de Bijbel. En ‘geloven’ in iets wat niet in de Bijbel staat, is zonde”. -

Maar ik ‘geloofde’ niet in het bestaan van deze wezens: ik ervoer hun aanwezigheid. Zo kwam het dat ik onder het eerste groot probleem van mijn leven begon te lijden (...). (o.c.,21). -

Pas later bekomt Ursula Burkhard van de druk van haar Bijbels milieu (kf 35):

- (i) zij las in de hoogste klas Faust van Goethe;
- (ii) in de lessen van Oud-Engelse letterkunde leerde zij over de Ierse monniken, die, ofschoon diep Christelijk, toch “sterk met de natuur verbonden” leefden. Dat was een ander type van Bijbelgeloof: “daarbij kon ik aansluiting vinden” zegt U. Burkhard (o.c., 23).

Een vierendertigste steekproef: persfragmenten omtrent 'New Age'.

Staan wij, na de definitie (kf 315) - mensheid en leefmidden (kosmos) maken één systeem uit; de mensheid, zelf, is voor verbetering vatbaar, o.m. doordat zij over meer en groter 'mogelijkheden' beschikt -, even stil bij een ander type van karakterisering, persuittreksels.

Men kan b.v. lezen: "New Age, het 'Nieuwe tijdperk', Aquarius- of Watermantijdperk, uitloper van de Beatniks (kf 282) en de Hippies (kf 305), vertoont, tot op zekere hoogte, de mentaliteit van de Underground (kf 285) en de Tegencultuur (kf 284). New Age vertoont b.v. een eigen inclusief pluralisme, - waardoor het duidelijk postmoderne kentrekken heeft". Zoiets treft men in menig tijdschrift aan, als typering.

Andere karakteristiek. - In de USA oogst New Age een denderend succes waarop o.m. de uitgeverij en zo ingaat: Windham Hill is er zo een. Er bestaat zelfs een Napra - versta: New Age Publishing and Retailing Alliance -.

Marilyn McGuire, woordvoerster, zegt dat, sinds 1985, de omzet - geldig voor zo'n miljard dollar of meer zelfs - inzake publicaties zo'n 20% tot 30% per jaar stijgt. -

Thema's: alternatieve geneeskunde (kf 314vv.) en gezondheidszorg, lichamelijke expressie, parapsychologie en occultisme (denk aan de Bermuda-driehoek, met de mysterieuze ongelukken of aan de goden als kosmonauten), de triade "Jezus/ Krisjna/ Boeddha" (let op de gelijkschakeling), Keltische, Precolumbiaanse culturen, Oosterse religies.

Lees b.v. Cosmo(politan) voor de vrouw van de wereld 1988: nov., 50: "Op cocktails komt het onderwerp van gesprek herhaaldelijk op aura's en tarot (*opm.*: ook 'tarok', een mantisch kaartspel).

En het is volstrekt bon ton om, na een etentje, een pendel uit je zak te halen. Er zijn tientallen workshops (*opm.*: ateliers voor experimentele activiteiten) en New Age-centra, waar je leert je sluimerende paranormale vermogens te ontwikkelen. -

Is het paranormale 'normaal' geworden? En wat is paranormaal?". Waarop het damesblad - blz. 50/75 - in zes hoofdstukjes tracht een journalistiek antwoord te geven.

Doch trekken wij naar de ons omgevende landen. -- Zo i-D, een blad voor Tegencultuur. Het artikel "*The Selling of the New Age*; in: i-D (*Ideas, Fashion, Clubs, Music, People*), London), No 73 (1989: sept), 20ff., begint als volgt. -

(1) “This is the Dawning of the age of Aquarius”. Zo klonk ooit - in de Hippe en ‘gelukkige’ zestigerjaren - het lied. -- Maar wie zou gedacht hebben dat “het tijdperk van harmonie en verstandhouding” zich, te midden van de materialistische, keiharde tachtigerjaren, zo zou hebben doen gelden?

Ja: het Watermantijdperk - New Age - wint steeds meer veld, werft aanhang(st)ers, staat op het punt één van de grote leuzen van de negentigerjaren te worden, -- naast al wat groen heet. -

(2) Maar wat juist betekent “Nieuw Tijdperk”? Astrologen rekenen ermee dat de aarde verschuift, in de Dierenriem, van Vissen naar Waterman. Zo’n verschuivingen doen zich niet zo vaak voor (zo om de tweeduizend jaar). Dergelijke verschuivingen - zo beweren astrologen - voorspellen een wijziging in het bewustzijn op deze aarde. Zo betekent ‘Waterman’ (yuppe) harmonie, vrede en verstandhouding.

Het Watermantijdperk luidt, dan ook, een periode van metafysisch (*opm.*: versta: ‘bovenzinnelijk’, ‘transrationeel’ (kf 9; 24) bewustzijn - de geestelijke revolutie - in. -

(3) De aanhang(st)ers zien dit weerspiegeld in volgende fenomenen:

a.1. alternatieve bewegingen in vakwetenschap, -- geneeskunde, psychologie, politiek, -- opvoedkunde (*opm.*: alternativisme).

a.2. toenemende belangstelling in al wat ‘geestelijk’ (*opm.*: sacraal, religieus) is (*opm.*: neosacralisme);

b.1. geloof in ‘the connectedness’ (samenhang) van de dingen binnen een omvattend of zelfs alomvattend verband;

b.2. het situeren van ieder ding en ieder wezen binnen een weids kosmisch systeem (*opm.*: holisme - kf 314 (209; 250))”.

Opm. -- Opmerkelijk is dat een door de Bijbelse religies zo uitgestoten en door de echte verlicht-Rationelen geminachte denkvorm als de Astrologie zo’n planetair succes kent.

Er moet in deze niet-Bijbelse en niet-rationale denkwijze meer schuilgaan dan mode of ideologie. Wellicht zou St.-Paulus triomfantelijk beweren dat de ‘elementen van de kosmos’ (kf 8 (vrl. 10) het én op Christendom én op rationalisme halen.

Nemen wij een Frans jongerenblad. -- *Marie-Odile Briet, Qui sont les New-Agers?*, in: 20 ans (Paris), No 41 (1990: janvier), 61. -

“In de USA werft New Age, dat reeds 10 procent van de bevolking raakt, in een welomschreven cultuurmidden. De New-Agers zijn eerder jongeren (20/35 vgl. kf 177 (Le Grand Bleu: 15/25)), rijk gewordenen, oververzadigd van ‘materiële’

welvaart maar er zich van bewust dat “geld alleen” niet het nirwana (*opm.*: Boeddhistische term voor ‘levensvreemde gelukzaligheid’) uitmaakt.

De New-Agers zijn, op de eerste plaats, bekeerde yuppie’ s (Kf 82). -- Santa Barbara, een Californische stad, is er totaal door ‘ingenomen’: vegetarische fastfoods, boekhandels, winkels die speciale cassettes verkopen, rijzen er als paddenstoelen uit de grond. -

In Frankrijk schat men het aantal mensen dat - als aanhang(st)ers van New Age - “les stages de développement spirituel” (*opm.*: cursussen die een of andere religieuze, of liever sacrale (neosacrale dan) ontwikkeling bijbrengen) doormaakt, op zo’n tweehonderdduizend.

Aan deze zijde van de Atlantische Oceaan is de beweging intellectueler: denkende koppen zoals Elisabeth Badinter of Michel Cazenave (France Cu, Océaniques) schrijven in gespecialiseerde tijdschriften. doch de beweging grijpt bij een zeer gevarieerd publiek, onophoudelijk om zich heen. -

Zijn de New-Agers “herwonnen Baba’s”? Juist is dat, hier en daar, een beetje patsjoeli (*opm.*: parfum der Hippies/ Yippies) rondzweeft, -- dat de uitgemagerden van de Tegencultuur der zeventigerjaren zich op die beweging geworpen hebben, maar zij, althans, maken niet de meerderheid uit (...)."

Opm. -- Deze typering is eerder sociologisch. En nu een kijkje in de (vrouwelijke) schoonheidsverzorging. -

In het duidelijk voor het Nieuwe Tijdperk gewonnen tijdschrift *Psychologies* (Paris), No 76 (1990: mai), 8, leest men wat volgt. -

De vrouwen willen niet meer, in een klassiek schoonheidsinstituut, enkel maar gemaquilleerd worden; zij verlangen veel meer dan een ‘gelaatsverzorging’. Zij wensen een magische ruimte, -- gezellig, rustgevend.

Om er haar ‘dagdagelijks pantser’ eens kwijt te geraken en er zowel “in goeie forme” als mooi gemaakt uit te komen. -

In die geest geeft *l’ institut de formation holistique à la beauty et à la santé* (ifhobsa, 39 bis, avenue Lénine, 92200 Nanterre) onderricht.

Behalve schoonheidsleer komen les médecines douces (*opm.*: alternatieve geneeswijzen) (kf 326), alsook zelfkennis (d.m.v. karakterologie, morfologie, astrologie, grafologie e.d.m.) aan bod. Doel: esthéticiennes vormen die ertoe in staat zijn de vooropstellingen van de holistische theorie in praktijk om te zetten. Wat psychisch en wat lichamelijk is, vertoont interactie: als de luim

slecht is, kan de huid niet mooi zijn. -- De titel van dit publiciteitsproza luidt: “*I.T. Esthéticienne new look*”. -

Opm. - - In dit verband gebeurt het dat men een nieuwe naam invoert: ‘cosmetologie’. Goed om weten.

Opm .-- *P. Overman*, Reportage: *Jane Fikkert (Een bijzondere schoonheidsspecialiste)*, in: *Esthéticienne* (Vakblad voor schoonheidsverzorging en cosmetica), Nr 6/7 (15.06.1989), 14/15, geeft ons een voorbeeldje van Holisme inzake esthetica.

Jane Fikkert, in Amsterdam Zuid Oost, is, behalve schoonheidsspecialiste, ook ‘gespecialiseerd’ in ‘lymfe-drainage’ (toepassing van lymfologie), Zen Shiatsu (drukpuntmassage) en polariteitsmassage (stichter: de Amerikaanse arts R. Stone; axioma: de polariteit of evenwicht (harmonie)). -

‘Samenhang’ (het Holistisch axioma) is Fikkert’s beginsel: “Ik probeer de samenhangen te zien van allerlei soorten massages: singularisering: “Ieder mens is bijzonder’ (*opm.*: individueel). Daarom zijn mensen zo interessant”. Daarbij is Jan ‘alternatief’: zij gebruikt preparaten en oliën en zo van Dr. Hauschka, die met plantenextracten werkt (en daarbij Anthroposoof, Steineriaan, is: de planten b.v. worden bij zonsopgang geplukt, in beschermde natuurgebieden; zij zijn vivisectievrij).

De wereld van de onderneming. -- *A.G.*, *Le manager et l’ intuition*, in: *Psychologies* (Paris), No 76 (1990: mai), 48. -

a.1. Een Jong scheikundige, Albert Méglin, wordt in een bekende fabriek voor pesticiden te werk gesteld, -- in 1926 (...). In 1945 verlaat hij ze, nadat zij, dankzij hem, schitterende resultaten bereikt had. “Omdat ik begon in te zien dat pesticiden de aarde, gingen doden”. -

a.2. Hij sticht Acier-Tor, een staalfabriek. Op korte tijd bereikt zij een jaarlijks zakencijfer van vierenzeventig miljoen Franse frank. -- 1984: *Méglin* publiceert *Le monde à l’envers* (Le Rocher). De Académie Française bekroont het boek.

Stellingen: **i.** de mensheid maakt een cultuurcrisis door; **ii.** de uitweg:

a. een bewustwording van de echte waarden,

b. de enkeling behoort zich in te burgeren in de kosmische harmonie. -

b. Hoe verklaren dat Méglin, een topmanager, evolueert tot New-Agevoorzitter? “Jodjana, een Indonesische prinses, tevens intiem bevriend met Albert Einstein, leerde mij

(**a**) mij voor de wereld open te stellen en

(**b**) mijn intuïtieve vermogens te ontwikkelen”. Aldus Méglin zelf. Sedertdien geeft hij gratis conferenties, -- niet enkel over de methoden, die hem als zakenman

hebben doen lukken, maar ook over de wijze waarop de new agefilosofie in het arbeidsproces kan verwerkt worden. -

Ondertussen verscheen van zijn hand *L'audace de connaître* (Le Rocher). Hijzelf beweert dat de tekst ervan onder ingeving ('inspiratie') is neergepend (*opm.*: het bekende mediale schrijven). -

Hij stichtte, ondertussen, ook l' Université populaire de Paris (nu: Université européenne de Paris). Bedoeling ervan is ieder mens (het new-agecommonsensisme) toelaten de hem/ haar eigen intuïtieve vermogens te ontwikkelen en ... "met het kosmisch bewustzijn in contact te treden".

Opm. -- Wanneer wij de 'hypothese' van New Age gedenken, dan zien wij dat, ook hier, in de zakenwereld,

(i) mens en kosmos één systeem vormen en

(ii) de mens verbeterbaar lijkt, o.m. doordat hij/ zij 'andere en groter vermogens' tot ontwikkeling brengt. Wij zijn ver van het zo overheersende cultuurpessimisme van modernisten en (een gedeelte van de) Postmodernen.

Een Verlicht-Rationalistisch oordeel.

L' Évenement (Paris) is uitgesproken Verlicht Rationalisme. -- *M. de Pracontal, L'art et la manière de magnétiser les gogos*, in: *L'Évenement*, No 260 (26.10.1989), is begeleid door een klein uitweidingetje: *P.R., L'irrationnel, fils de pub*, a.c., 82/84. -

Opm. -- 'Gogo' betekent **a.** onnozelaar, **b.** lichtgelovige. 'Pub' betekent 'retoriek', publiciteit, reclame. Reeds die pejoratieve termen verraden dat men niet rustig-objectief schrijft maar emotioneel-vooringenomen, - in strijd met de axiomata van het Verlichte denken, natuurlijk. -

Doch luisteren wij. -- "*Édition de l' alchimie au New Age*". -

Of de rasechte Cartesi-anen (kf 192vv.) het graag hebben of niet: de wegen van het bevreedende (l' 'étrange') en het hiernamaals ('l' au-delà') zijn bezaaid met bestsellers:

1,3 miljoen *Les prédictions de Nostradamus* (Rocher), 403.000 *la Vie après la vie* van *Dr Raymond Moody* (35 maal heruitgegeven bij Robert Laffont),

300.000 *Le troisième oeil* van *Lobsang Rampa* (J'ai lu). In Frankrijk telt die sector meer dan driehonderd uitgevers. om die lectuur verspreid te krijgen: bijna honderd gespecialiseerde boekhandels en tweehonderd niet-gespecialiseerde maar met een rijkgevuuld rek 'esoterisme'. -

Een ander uittreksel: *D.-A. Grisons, L'issue de secours du sacré*, in: *L' Évenement*, No 260 (26.10.1989), geeft één mogelijke verklaring.

“Sedert de mensen in niets meer geloven, geloven zij in alles”. Zo schreef ooit G.K. Chesterton (1874/1936; Katholiek Engels schrijver). -

Misschien bevestigt de huidige heropleving van het irrationele de waarheid van deze uitspraak. Geloofsvormen van allerlei aard, -- dromen en fantasmen! Men ontkomt niet aan de indruk dat wij eeuwen terug leven.

Het is alsof de moderniteit zich niet heeft kunnen doorzetten. God, de wetenschap en Marx zijn dood, maar de ‘duivel’ komt in volle snelheid terug! De crisis der ideologieën heeft nog eens toegeslagen”. (A.c.,104).-

Opm. -- “Issue de secours”, nooduitgang van het heilige, is de titel: het ‘heilige’ komt én in het Verlichte Rationalisme én in de seculariserende Kerken niet (voldoende) aan bod: de nooduitgang is New Age. Zo luidt de Rationalistische duiding, hier.

Een gelijklopend beweging. - Wat wij, nu, even ter sprake brengen, is geen New Age in de zuivere zin. Daarvoor is er te veel traditioneels in. Maar het is, toch ook, een nooduitgang van het heilige. *O. Piqetti, L’incroyable retour du surnaturel*, in: *Marie France*, 1990: janvier, 60/63. -- Ziehier wat steller beweert. -

“Tien miljoen Fransen geloven in occulte wetenschappen! Vurige christenen inbegrepen, -- zeer tot schade van de clerus. Tovenaars van allerlei slag hebben werk bij de vleet. (...). “Dertigduizend lotswerpers” beweren de enen. “Zestigduizend” beweren anderen. (...) Ze nauwkeurig tellen is niet te doen”. -

Steller geeft een - voor Frankrijk ontstellend - applicatief model. -- “Zomer 1985.-- Politie mensen dalen met man en macht in de kelders van het Ministerie van landsverdediging, omringd door woedende militairen, af. Zielige ontdekking! In een slecht verlichte gang as en wierookwalmen, naalddoorstoken beeldjes, druipresten van kaarsen, slachtafval van schapen in de verrottende fase, een geïmproviseerd altaar! (...) Een viering van een zwarte mis in volle Ministerie van landsverdediging! (...).

De Greenpeace-affaire is nog niet zo lang achter de rug. Een ter hulp geroepen magiër duidt als slachtoffer aan Charles Hernu, toentertijd minister van landsverdediging (...). ”.

Opm. -- Eerlijk gezegd: of er nu dertig- of zestigduizend zijn, die duizenden lotswerpers zijn een soort ‘clerus’, die de ‘occulte’ (naargeestige) zelfkant van onze cultuur uitmaakt.

Een ander getuigenis. -- A. Ober/ J.-Y. Casoha, *La France ensorcelée*, in: VSD (Paris), 31.08.1889, 44/51. -

“Les sorciers” (de heksers, magiërs) bevinden zich in ons midden. Zij zorgen voor onze gezondheid, onze liefdes, onze toekomst, ons leven. Magiërs, maraboes (*opm.*: Islamitische magiërs), lotswerpers, exorcisten, -- nooit waren zij zo talrijk; nooit bloeiden hun zaken zoals nu.

Het gaat erom om over de oogst van een boer ongeluk te brengen, zich te wreken op zijn diensthoofd (*opm.*: twee typische gevallen van lotsworp), -- een contract in de wacht te slepen of om de liefde van een geburin te bemachtigen: de Fransman van vandaag aarzelt niet ‘tovenaars/ tovenaressen’ te raadplegen of, zelfs, waagt hij/ zij het zichzelf tot leerling(e) in ‘toveren’ te maken, -- ja, waagt hij/ zij het “het lot te werpen”, zwarte missen te bedrijven en andere plechtigheden op touw te zetten (...).

Stellers lichten de rol toe: “De magiër(in) van heden vervangt zowel de psychotherapeut (‘le psy’) als de priester. Als dusdanig is hij/ zij in de rol van vertrouweling(e). Hij/ zij is de laatste toevlucht. Hij/ zij vertegenwoordigt, vooral, de magische dimensie, waarvan het gemis ons eeuweinde zo wanhopig maakt”.

Opm. -- Dat alles is niet New Age, maar traditioneel erfgoed. En toch loopt dit ergens parallel: “Wat, echter, nieuw is - zo onderstreept *Ed. Brasey, Les sorciers*, Ed. Ramsey - is het feit dat het niet enkel meer de “achterlijke volkslagen” zijn, waarbinnen een sterke meerderheid vrouwen is, maar ook kunstenaars, toneelspelers, journalisten, schrijvers, reclamespecialisten, -- politici, onderneming: hoofden, financiers. De helft zijn mannen, de andere helft vrouwen. steeds jonger. Meteen is ook de reden veranderd: minder liefdesproblemen, meer beroepszorgen”.

Opm. -- Stellers trekken de aandacht op een herdefiniëring:

(1) In de XIX-de eeuw - zo b.v. in Littré - werd ‘magiër(in)’ omschreven als “degene die doorgaat voor iemand die een pakt met de duivel sloot”;

(2) nu, honderd jaar later, - zo b.v. in Robert - is ‘magiër(in), “degene die magie beoefent” en ‘magie’ “de vaardigheid om d.m.v. occulte methoden het gewone verloop van de natuur te overschrijden”. -

Opm. -- *Ph. Alfonsi/ P. Pesnot, L’ Oeil du sorcier*, Paris, 1973, is één der beste werken over dit onderwerp, ernstig gemaakt en eerst en vooral informatief (en niet eerst veroordelend).

Toelichting: Nieuw Tijdperk,-- Nieuw Occultisme (met als basis Nieuwe Magie).-- Zij zijn niet hetzelfde. En toch zij lopen parallel.-- De kern van magie is ‘occult’ d.i. buiten het bereik van de gewone methoden (de rationele inbegrepen, ook de kerkelijke inbegrepen).

Wat is dan de wezenskern van magie?

(1) Dit werd enigszins aangeraakt kf 3 (Negro-Afrikaanse magie en Puritanisme).
(2) Het kwam, vooral, ter sprake kf 119, waar de eigenmachtigheidsstructuur thema was: één der Archaïsche betekenissen van het Antiek-Griekse woord ‘fysis’, natuur, is “magische kracht”.

Magische kracht is:

(i) geconfronteerd worden met een cynische situatie (kf 73 (Machiavellisme); 209 (Reductivisme, Sadaïans of niet); 232 (cynische rede))
(ii) zo dat men ze aan kan (door de eigen identiteit te beseffen, ze eigenmachtig door te zetten en dit desnoods ten koste van de rest van de werkelijkheid).

Welnu, het is duidelijk: de moderniteit is gaandeweg één cynisch feest. Het is maar normaal dat de traditionele magie, die dat probleem allang kent, herop leeft, -- juist doordat de moderniteit er de situatie voor schept, -- door haar cynisme.

Kort gezegd: wie in een cynischer wordende wereld wil overleven, heeft op de lange duur maar een uitweg: magisch te werk gaan. Met inachtneming van alle ‘natuurlijke’ (gewone, niet-occulte) middelen als onderdeel van het overleven. -- Dat is het schouwspel dat de Nieuwe Magie te zien geeft. Althans voor wie de ogen wil openen.

Appl. model. -- *Fernanda Pivano, Beat/Hippie/ Yippie (De l’ Underground à la Contre-Culture)*, Paris, Chr. Bourgois, 1977, 66/70 (*Allen Ginsberg: mantra à Denver*) (II Giorno).-- Wij halen simpelweg aan. -

“In Boulder is een meisje uit Colorado met een Tibetaanse lama (*opm.*: wijman in Tibet en Mongolië; denk aan de Dalai Lama) in het huwelijk getreden, Cho. gyam Trungpa Tulku Rimpoche.

In diens omgeving komen denkgoten de meditatie beoefenen en de boeddhistische studies doormaken. -

In mei 1972 (kf 295) is Allen Ginsberg hem komen bezoeken. In de loop van 1968 waren er wanordelijkheden, die in Chicago een schokgolf verwekten - gedurende de Democratische Conventie. Gedurende die wanordelijkheden, had Ginsberg reeds gelijklopende resultaten van zijn vorsingswerk toegepast: hij kreeg voldoende ‘bewijzen’ voor de mogelijkheid om in de loop van optochten, in te werken op de onvoorziene en onbeheerste reacties van de massa.

Appl. model. -- Op zekere dag waren manifesterende jongeren bijzonder opgehitst door het plotse geweld van de politie. Daarop kregen zij schrik (...).

De dichter neuriede gedurende zevenenhalf uren de sacrale lettergreep ‘om’ (*opm.*: ook ‘aum’).

Resultaat: hij gelukte erin enkele groepen die overigens geleidelijk in aantal toenamen, tot rust te brengen. -- De pers ging daarop in. Een rechtsgeding werd ingespannen tegen “de samenzweerders van Chicago”. Als getuige trad Ginsberg er op: hij legde toen uit waarin zijn ‘neuriën’ bestond.

Waarop de gezworenen zelf - gedurende de pauze tussen twee verhoren in - hem trachtten na te doen: zij ‘neurieden’ op de grond gezeten en de benen gekruist, -- in lotus-zit, noch min noch meer”. -

Opm. -- Wat schrijfster vermeldt, is magie, -- geactualiseerde magie, in tegencultuur-kader, postmodern. -

Meteen ziet men dat New Age wel degelijk op het verlengde ligt van de Beatnik- en Hippiecultuur. En dat de ‘revival’ van de traditionele hekserij ook op datzelfde verlengde ligt. Ofschoon anders. Dat is nu eenmaal Postmoderniteit.

De eigenaardige ‘macht’ van de magie.

Rationalisten van het Verlichte genre bekijken magie als naïef, kinderstadium e.d.m. Of magiërs/ magiëringen wel zo ‘naïef’ en ‘kinderlijk’ of zelfs ‘kinds’ zijn, blijkt wel als de Verlichte geest zich wat beter inlicht, voordat hij rationeel oordeelt.

Bijbelse mensen bekijken magie als ‘duivels’. Ook hier zou een betere en grondiger informatie misschien geen kwaad kunnen. Men moet niet de duivel zien waar hij niet per se is. -- Maar ‘macht’ bezit magie.

Appl. model. R.P. Trilles, *Chez les Fang (Quinze années de séjour au Congo français)*, DDB, Lille, 1912, 174/197 (*Le Ngil*). -

De Fang zijn een type van Bantoe-negers, in W.-Afrika (Kameroen, Gabon). De Ngil is niet “le féticheur”, de wijman (resp. wijvrouw), die tot de publieke religie behoort en door iedereen geacht wordt (kf 14; 33), maar de “zwart-magiër” (“le sorcier”) of heks, aan de zelfkant van de samenleving - in het oerwoud -, die geminacht, maar ook gevreesd wordt.

O.c., 190s.. -- “Iedere Ngil heeft het recht, resp. de plicht een opvolger te kiezen of liever te vormen. Een kind van omtrent tien jaar wordt, gewoonlijk, door hem geadopteerd. De Ngil prent het zijn vooropstellingen in.

De eerste magische geheimen, leren met een holle grafstem spreken, met hem de tochten meemaken, als schildknaap voor hem uit gaan met de tovenaarschel. Deze eerste periode duurt tot het achttiende jaar. -

Dergelijke kinderen leven ononderbroken met “slechte voorbeelden” voor de ogen, te midden van het weerzinwekkendste bederf.

Gevolg: zij zijn op korte tijd tot in merg en been verdorven. Alle mogelijke krasse dingen hebben zij meegemaakt; tot iedere misdaad zijn zij bereid”.

Opm. -- Dit is allesbehalve ‘naïef stadium’, kinderlijk denken. De wijman/wijvrouw, die tot de publieke religie behoort, heeft daar geregeld mee af te rekenen: dus ook zij leven in dat cynische milieu. Zo naïef zijn dezen dus ook niet. -

En nu de (on)macht van de gevestigde kerken. Wij halen Trilles aan: “Vaak kwamen ze naar de missie, aangetrokken door een kameraad, door de lokroep van het onbekende. Soms bleven zij daar tot aan het doopsel, -- bedrogen hun meesters met diepgaande vermomming. Zij vertrokken altijd nog slechter dan toen zij binnenkwamen. De Christelijke vorming heeft geen invloed op hen gehad.”.

Kort gezegd: niettegenstaande alle bovennatuurlijke genademiddelen, gelukt het de Kerk - de machtige Kerk - niet deze met louter natuurlijke en buitennatuurlijke middelen gevormde kinderen te ‘bekeren’ of minstens ietsje te verbeteren. “De christelijke vorming heeft op hen geen enkele vat gehad”. Zo luidt het besluit van een kenner.

Trilles is een kenner. Hij is erop ingegaan. Grondig. Misschien zal St.-Paulus toch nog gelijk halen wanneer hij het heeft over “de elementen van de wereld” in zo’n verband (kf 8vv.). Maar hoe komt het dat “de duivel(s)” dan zo grondig kan (kunnen) vormen dat de Kerk er geen macht lijkt over te hebben? Zou het niet dezelfde ‘macht’ zijn die maakt dat niettegenstaande de Moderniteit, New Age en de Nieuwe Magie zo sterk opkomen?

Eén aspect. -- Men kan New Age niet losmaken van “alternatieve” of “sacrale erotiek” (kf 178: Tantrisme b.v.). -

Maar de Nieuwe Magie kan, evenmin, losgemaakt worden van “seksuele magie”: denk aan *Lynn V. Andrews, Medicijnvrouw*, Katwijk, Servire, 1987 (// *Medicine Woman*, San Francisco, Harper and Row, 1981), vooral o.c., 181vv.; 200vv.,-- Of men het graag heeft of niet, ook dat is Postmodern.

Een vijftiendertigste steekproef: holisme(n).

Deze term was, oorspronkelijk, meer gebruikelijk in de Angelsaksische landen. -

(1) *Een eerste betekenis luidt:*

“Leer volgens dewelke het geheel (= totaliteit, -- verzameling, systeem) -- in het antieke Grieks: ‘holon’ -- als geheel, vooral al wat leeft, kentrekken vertoont, die men niet aantreft in de integrerende delen ervan; (*P. Foulquie/ R. Saint-Jean, Dictionnaire de la langue philosophique*, Paris, 1969-2,323). -

Kort gezegd: het geheel is meer en anders dan de delen of elementen. Dit wordt o.m. voorgestaan, in de psychologie, door de Gestalttheorie. Of in het Frans ‘psychologie de la forme’. Het Organicisme der Romantici beweerde, verleden eeuw, iets analogs.

(2) *Een tweede betekenis. -*

Paul Kurtz, Decision and the Condition of Man, Seattle, Univ. of Washington Press, 1965, 65/84 (*Reductionism, Holism, and the Logic of Coduction*). -

“A whole refers to any individual or context that maintains an integrated unity of its subsystems”. Een geheel slaat op ieder singulier gegeven of iedere singuliere context, voor zover deze een geïntegreerde eenheid van de subsystemen ervan in stand houdt.-- Kurtz definieert in termen van (model) systeemtheorie het Holisme (origineel).

Opm. -- Kurtz lijkt te definiëren in een stadium voor het Postmodernisme, dat de nadruk legt op de kloven in de werkelijkheid, vooral binnen de cultuur (in de Lyotardiaanse versie vooral; zie kf 277 (kloof tussen de specialismen); zie ook kf 307 (Postmoderniteit als radicale pluraliteit)).

Dit is het beruchte Differenti(al)isme of Verschildenken (tegengesteld aan Assimilisme, dat de gelijkenissen en de eenheid benadrukt, maar ook aan het Analogisme, dat én verschil (kloof) en gelijkenis (samenhang) tegelijk tracht te zien).

Wij zagen, kf 278, dat een absoluut Differentisme onhoudbaar is (er zijn altijd raakpunten, ook tussen hypo- of subsystemen van een (hyper- of super)systeem, dat (sterk) tegenstrijdige subsystemen omvat). -

Postmodern gezien is een systeem “een systeem van uiteenlopende subsystemen”, zo is het Lyotardiaanse ‘grote verhaal’ (systeem) een globaal zicht op alle ‘kleine’ (strijdige) verhalen. Als men wil: een inclusieve kijk op exclusieve gegevens! -

M.a.w. zelfs na het Differentialisme blijft de systeemtheorie houdbaar.

Methodologisch holisme. -

Willen wij het Holisme van New Age en nieuwe magie verstaan, dan moeten wij de drievoudige methodestap voltrekken. - Cfr. kf 11, 24,-- 193 (Descartes); 201 (Locke);

(1) ***Eerste methode: scepticisme:*** De sceptieker(in) houdt zich aan het onmiddellijk gegevene (Husserl: het fenomeen, innerlijk doorleefd; Behaviorisme: het fenomeen als gedrag van buiten uit bekeken). Daarmee bereikt men een eerste schijf van de totale werkelijkheid. -

(2) ***Tweede methode: rationaliteit,*** o.m. in de vorm van Moderne sciëntistiek, zoals Descartes en Locke dit opvatten en, meteen, de Moderne vakwetenschappen. Hiermee bereikt men een tweede schijf van de totale werkelijkheid. -

(3) ***Derde methode: transrationaliteit.*** Hierbij houdt men rekening met de totale kosmos waarmee de mensheid een systeem vormt (kf 316). -

Opm. -- Het is duidelijk dat rationaliteit Holistischer is dan scepsis en transrationaliteit nog Holistischer. Of, als men, wil: inclusiever.

Appl. model. -- *J. V.-Manevy, Nouveau: la médecine holistique*, in: Vital (Paris), No 106 (1989: juillet). - Ziehier wat daar geschreven staat. -

(1) “Gedurende de voorbije lente was de holistische geneeskunde voorpaginanieuws, inzonderheid op het *Congres des médecines douces* de Lausanne (Mednat), ook n.a.v. le Salon des médecines douces de la Porte-de-Versailles (Paris).

Ondertussen opende de eerste holistische kliniek haar deuren in het kasteel van Cambous (bij Montpellier)”.

(2) **a.** Genezers, magiërs, kwakzalvers, esoterisch-verzorgers (kf 333) spelen in op de klaarblijkelijke leemten van de gevestigde geneeskunde.

b. Bezorgd om deze heropleving van “het obscurantisme” (*opm.* achterlijkheid) grijpen echte artsen naar een uitbreiding van de geneeskundige vorming: zij worden homeopaten, acupuncturisten, mesotherapeuten, osteopaten, naturopaten, fyto- en aroma-therapeuten (kf 326); zij wenden muziek, licht en kleuren als therapie aan; zij leren de nieuwe diëtetiek. -

(3) ‘Holistisch’ heet deze geneeskunde voor zover zij én de harde, vakwetenschappelijke geneeskunde en de zachte (alternatieve, ‘natuurlijke’) geneeswijzen combineert. “Een geneeskunde die wetenschap en empirisme (let wel: pre-wetenschappelijke ervaring), het rationele en het irrationele, de wetenschapper en de magiër met elkaar zou verzoenen”. Ja, zo staat het er! Descartes en Locke zullen zich, in die lente, in hun graf omgekeerd hebben!

Terloops: Berkeley Holistic Centre, Hrsg., *Das Buch der ganzheitlichen Gesundheit*, Bern, 1982.

Ontologisch holisme. -

Met de methodologische zin voor het geheel als ‘hypothese’ (in Platonische termen) komt men tot het geheel der werkelijkheid (kf 1: ontologie) zelf. In dit geval: de mensheid als éénzelfde systeem uitmakend met de kosmos.

Appl. model. -- Hans Bouma/ Frits Wiegel, *Holisme (Briefwisseling over een ander wereldbeeld)*, typeert dit ‘Dialectisch’:

De werkelijkheid is **(a)** totaliteit en **(b)** ‘dynamisme’ (verandering). Kort: alles (totaliteit, holon) hangt op dynamische wijze (mobilisme) samen. Dat leerde reeds Herakleitos van Efesos (-535/-465).

Ook het organicisme van verleden eeuw stond zoiets voor. -- Het tegenmodel heet reductionisme: men ‘reduceert’, (herleidt, beperkt) de ‘werkelijkheid’ tot wat het gevestigde Rationalisme ervan vat.

Gevolg: milieucrisis, moderne bewapeningsspanningen, rijk-armcrisis, crisis binnen onze verscheurde individualiteit. -

Het model: de oeroude wil tot overleven (kf 335). Wie denkt hier niet aan *Moreno's Shall we survive?* Toonbeelden:

a. de ethiek der schriftloze volkeren en Oosterse mystiek; de Joods-Christelijke traditie;

b. de “Nieuwe Fysica”, die, behalve harde wetenschap, ook zachte inzichten tracht te integreren. -

Bibl. steekpr.: Rol. de Miller, *Les noces avec la terre (La mutation du Nouvel Age)*, *L' Isle sur la Sorgue*, Ed. Scribe, 1982 (een hele reeks Nieuwtijdperkers, die elk een kapitteltje wijden aan een of ander aspect van “de natuur” in New-Agezin).;--

M. Ambacher, Les philosophies de la nature, Paris, PUF, 1974, vooral o.c., 79/122 (*Les caractéristiques des philosophies de la nature au cours des temps modernes*), waar blijkt dat de (Duitse) romantiek daarin scherp omlinjnde begrippen huldigde (denk aan Schelling b.v., maar ook, enigszins, aan Hegel en Bergson): hoe bekritisierbar ook, hier daagt een fysica op die het Verlichte rationalisme een correctief bijbrengt. -

Opm. -- Rolfing (een methode daterend van Ida Rolf) situeert zich - in Cambous b.v. - in zo’n fysische perspectief: door massage en zo brengt men de patiënt(e) weerom in zijn/ haar middenpunt (evenwicht) in het kader van de aardse zwaartekracht.

De Transpersonale psychologie van Stanislas Grof. -- Een voorbeeld van Holisme! E. Pigani, Interview: *Stanislas Grof, La dimension spirituelle de la psychologie*, in:

Psychologie (L'harmonie du corps et de l'esprit), No 65 (1989: mai), 22/25. --

In Praag, zijn geboortestad, in 1956, begon Dr St. Grof, thuis in Freudiaanse psychoanalyse, een onderzoek inzake psychedelische drugs (kf 296). 1967/1973: voortzetting ervan als verantwoordelijke voor psychiatrische vorsching in het Spring Grove Hospital (Baltimore, USA).

Hij vervoegt een groepje beroepspsychologen (o.m. Abraham Maslow) en sticht, met hen, the association for transpersonal psychology. -

De term 'transpersonaal'.

(i) 'Persoon' is hier, in zeer beperkende zin (niet zoals de Personalisten b.v.), het 'ik' ('ego'), voor zover het leeft in de smalle wereld van het dagdagelijkse of eenzijdig rationele bezig-zijn.

'Transpersonaal' is al wat die individueel-ingeperkte zienswijze overschrijdt. Methodisch holisme dus. -

(ii) - 'Transpersonaal' groeit, geleidelijk, uit tot meer en anders dan louter psychologie, psychiatrie en psychotherapie: de Transpersonale zienswijze is inclusief.

Zij integreert b.v. fysica der quanta (M. Planck) en relativiteitsleer (Einstein), -- moleculaire biologie en genetica, -- informatie- en communicatiewetenschappen, -- parapsychologie en studie van de mystiek, -- ja, ecologie. Ontologisch Holisme dus. -

Zegt Grof: "Net zo goed als de mystici kunnen wij uitzonderlijke bewustzijnspeilen bereiken, -- zonder daardoor al 'abnormaal' te zijn".

Inderdaad: de humanistische psychologie sloot zich, in de zestigerjaren, aan bij een hele stroming, vooral in Californië, die de 'spirituele' dimensie van de ziel insluit.

Van humanistisch werd zij Transhumanistisch: de ASC (Altered States of Consciousness; kf 319), o.m. in Yogasystemen, Boeddhismen, Soefisme (opm.: een Islamitische mystiek), Kabbalistiek (opm.: Joods mystisch-magisch denkstelsel) begonnen de Humanistisch-psychologen te interesseren. -

Slotsom: de Transpersonale psychologie wordt, zodoende, tot een eenheidswetenschap. Ziedaar het holistisch paradigma (hypothese) van Grof c.s.:

(i) vals encyclopedisme is uitgesloten (ophoping van alle mogelijke gespecialiseerde informatie);

(ii) wel een andere, inclusieve houding tegenover die massa gegevens. Een globale, pluralistische aanpak situeert de specialisaties binnen een holon, een geheel.

Inderdaad: reeds Platon trachtte de inductieve steekproeven ergens binnen een geheel, zijn dialectiek, te situeren!

Een zesendertigste steekproef: neo-sacralisme(n).

Beginnen wij met een historisch gelijkenispunt. -- “Het hele leven is smart. Er is, meteen, geen ophouden aan het (levens)verdriet. -- Maar “ta d’hetera”, “die andere dingen” - wat zij ook zijn - zijn kostbaarder dan het leven: zij verbergen het omhullende duister in wolken, -- een naamloze werkelijkheid die over de wereld heen ‘licht’ geeft. -- Duidelijk is dat wij er ons ziek naar verlangen”. (Euripides van Salamis (-485 -406; derde grote tragicus). -

Dodds, de kenner, vat met die woorden Euripides’ kernidee samen, zeggend dat “Euripides - in de bredere zin - een diep religieus dichter is”.

Inderdaad: hoe meer men hem leest vanuit New Age en, zelfs, vanuit de Nieuwe Magie, hoe meer men een ‘Neosacrale sfeer’ gewaar wordt. Het succes, overigens, van deze grote dichter bewijst dat hij vooruitliep op het ‘Neo-Sacralisme’ na hem.

Hij had de Sceptiserende Protosofistiek (kf 117v.) doorleefd, maar iets in hem, diep in hem, zette hem op de weg van een eerder ‘vage’ religiositeit, alsook op die van de rijzende, nieuwe ‘mysteriën’ (een religievorm op magie en inwijding gesteund). Een Sofistisch ontwortelde bleef hij dan ook niet.

H. De Dijn, Religie en waarheid, in: Tijdschr.v.filosofie (Leuven), 51 (1989): 3 (sept.), o.m. 415, overloopt vlug enkele stellingnamen - beter: duidingen - inzake god(heid).

De traditioneel-godsdienstige mens, stelt voorop dat - indien men wetenschap, ‘rationaliteit’ e.d.m. ernstig opneemt - God(heid) zich situeert buiten en boven wat de wetenschap vatten kan.

De Atheïst - denk aan Russell - ziet louter tegenstrijdigheid tussen het aannemen van god(heid) en ‘wetenschap’ of liever Wetenschap met een grote hoofdletter. Wat De Dijn de Holist heet, versmelt wat wetenschap vat en wat god(heid) is.

“Wat een soort negatie lijkt van de religie” zegt De Dijn. Met een Wittgenstein en andere Differentialisten meent De Dijn dat wat wetenschap vat en wat god(heid) is, zo ver buiten elkander liggen dat zij ... “onvergelijkbaar” zijn. Noch tegenstrijdig noch “op elkaars verlengde” zegt De Dijn. Anders. In de sterke graad.

Het huidige neo-sacralisme. -- De term slaat op een hele verzameling van Neo-Sacralismen. -

Een eerste steekproef. -- *Catherine Mantil, Tout nouveau, tout beau?, in: Psychologies (Paris), No 76 (1990: mai), 30/31.*

Stelling:

(i) de Materialistische waarden, eigen aan onze samenleving, samengevat: “de voorrang van de economische rendabiliteit” (kf 78vv.), hebben het heilige vernietigd, - hebben het herleid tot een religieuze praktijk, die aan het doodlopen is”;

(ii) een echte paradigmaverandering, d.i. een wijziging van de basisvooropstellingen (“postulats fondamentaux”), is bezig. “Nieuwe technologische, nieuwe economische, nieuwe sociale waarden duiken op en situeren zich binnen het denkkader dat New-Age heet”.

“Op de eerste plaats is New-Age een vieren van het heilige (‘le sacre’) in het dagdagelijkse leven; meteen is New-Age een toenadering tot de natuur en God (...)”. (a.c., 30). -

Opm. -- Wat De Dijn ‘Holisme’ heet inzake god(heid), zou beter ‘Assimilisme’ heten. Mantil, een Holiste, identificeert niet zomaar God en wat wetenschap vat. Ook al maken mensheid en kosmos (en God(heid)) één systeem uit. En ‘Atheïstisch’ is dat nu ook weer niet.

Een tweede steekproef. -- *Eliane Caro, La spiritualité est de retour*, in: *Psychologies* (Paris), No 76 (1990: mai), 28/29. -

Caro begint met een vaststelling: culturologen - sociologen vooral - kleven het etiket “heropleving der religies” op New-Age.

Argumentering:

a. De drie grote monotheïsmen (kf 47), in haar Fundamentalistische of Integristische versies - Islam, Jodendom, Katholiek Integristisme - leven herop;

b. New-Age situeert zich in dezelfde sfeer. -- Daarop brengt Caro kritiek uit.

1.1. Juist is dat sommige strekkingen van New-Age zich inspireren aan één of meer van die drie Tradities;

1.2. Juist is ook dat het overschrijden van het verlichte rationalisme (inzake vakwetenschappen b.v. als beperkt in draagwijdte) gemeen is én aan die Tradities én aan het Nieuwe Tijdperk. -- Maar er zijn ook verschillen.

2.1. De drie monotheïsmen vertonen een autoritaire vorm van het sacrale: de gelovige bereikt god(heid) slechts via middelaars, de clerus (de imam, de rabbijn) de priester). New-Age is neosacraal: ieder enkeling contacteert rechtstreeks het heilige (commonsensisme op sacraal terrein; voeg daarbij de menselijke mogelijkheden (kf 315)). In de Tradities is geloof groter dan individuele ervaring; in New Age is individuele ervaring groter dan geloof.

2.2. Meteen hebben de Traditionele monotheïsmen de religie gecodificeerd, in een stelsel van dogmata vastgelegd. --

Weliswaar zijn er, binnen dat autoritair-dogmatisch kader, mystiekers en mystiekerinnen, die beweren god(heid) rechtstreeks te contacteren (kf 341: Grof).

Zij ontsnappen aan de strakheden van de Tradities. In die wijsheidsleraars/wijsheids-leraressen zien New-Agers “de spirituele of geestelijke meesters/meesteressen” die niet autoritair zijn, maar charismatisch begaafden, die ons kunnen de weg wijzen. Caro verwijst naar *J. Brosse, Les maîtres spirituels* (Bordas). -

Meer nog: het Nieuwe Tijdperk verbreedt de toegang tot het sacrale: astrologie, -- yi king (een Chinees mantisch systeem), numerologie (arithmologie), kartomantie (kaartleggen),- - reincarnisme, enz. worden, althans in beginsel, niet uitgesloten. -

Opm. -- Hier stoten wij op de lotsanalyse, gelegen in die technieken en systemen: New Age wil levensproblemen oplosbaar maken en zo aan lotsverbetering doen, praktisch. Wat te veel mankeert in de drie grote monotheïsmen, die te “zweverig” en levensvreemd zijn. -

Opm. -- Channeling. -- *E. Picani, Channels (Les médiums du Nouvel Age)*, Paris, L'Age du verseau, stelt vast dat “kosmische entiteiten” - denk aan Paulus' elementen van de kosmos - in contact komen met de gewone man en vrouw via mediaal begaafden, die men, in de USA, ‘channels’ heet. Kanalen van communicatie en interactie tussen onzichtbare entiteiten en de aardse mensheid. Een voorbeeld zagen wij reeds terloops: kf 332 (onder ingeving geschreven),

Archaïsche voorbeelden:

kf 321 (Cordoba is een channel); ibid. (Susana is channel); 323 (Juan is channel). -

Elisabeth Warnon, L'ère du Verseau et ses orientations, Le Hierarch, biedt zich ook aan als woordelijk ingegeven door een buitenaardse entiteit. -- Sinds Shirley MacLaine, in 1986, enkele van die ‘channels’ in de USA voor de tv bracht, beleeft men er een ware explosie van channeling. -

Opm. - Het gaat om oplossing van levensproblemen - lotsanalyse, lotsverbetering - : zoals de sjamaan/ sjamane vroeger, zo behandelt een channel - holistisch - de enkeling (i) als bezielde lichaam, (ii) in sociaal verband, (iii) gesitueerd in de kosmos.

2.3. Planetair oekumenisme -- New Age verbreedt het sacrale ook tot religies buiten de drie monotheïsmen: Negro-Afrikaanse religies, Afro-Braziliaanse (Vodoe b.v.), --

Oosterse religies gelden, evenzeer, als toegangen tot het heilige. Iets wat de traditionele monotheïsmen niet konden dulden (kf 327).

Verdere toelichting. -- Erik Pigeni, *New Age: l' homme, la terre, le cosmos (L 'unité retrouvée)*, in: *Psychologies*, No 76 (1090: mei), 27/29, is een historiek. -- Hij preciseert, echter, het heilige in New Age.

(1) In tegenstelling tot de Hippies/ Yippies inspireert het Nieuwe Tijdperk zich b.v. aan Oosterse religies niet om als marginalen te gaan leven - wat wereldvlucht is -, doch om aan de opbouw van een nieuwe mensheid mee te werken. Dit geschiedt b.v. in een aantal 'kleine gemeenschappen' die, echter, grondig van de Hippe/ Yippe 'communes' verschillen.

(2) In tegenstelling tot de sekten met haar 'goeroes' (wijsheidsleraars), die de traditionele autoritair-dogmatische methode bewaren, is New Age niet elitair: iedereen kan de transrationele werkelijkheden onderzoeken, rechtstreeks, wel begeleid door één of andere traditie, al of niet zonder 'meester'/ 'meesteres'. Zonder Fundamentalistisch of Integristisch strak kader.

Twee types van 'natuurlijke' religie.

(i) De channels, media, (ii) de kosmische entiteiten, -- zij stellen ongetwijfeld (zware) problemen. Dat was zo in het verleden. Dat is nog zo. -- *K. Leese, Recht und Grenze der natürlichen Religion*, Zürich, 1954, blijft, o.i., nog steeds het beste werk omtrent dat probleem.

De natuurlijke religie.

Thomas van Aquino (1225/1274; topfiguur van de Hoog-scholastiek; door het Vaticaan erkend grootmeester), in zijn *Summa theologica* (1:2,2) schrijft: "*St.-Paulus*, in zijn *Brief aan de Romeinen* (1:19) zegt het: het bestaan van God en al wat het natuurlijk verstand ("per rationem naturalem") omtrent God kan weten, behoort niet tot de punten eigen aan het (bovennatuurlijk) geloof, maar tot de fase ('praeambula') ervoor". -

Het Eerste Vaticaans Concilie (1869/1870), de Antimodernisteneed van Pius X (1910; kf 240) beamen ten volle die Middeneeuwse stelling: de mens, in beginsel althans is ertoe in staat God te kennen, louter o.g.v. zijn natuurlijke en buitennatuurlijke begaafdheden. In beginsel. -

Meer nog: de Katholieke traditionele theologie houdt staande: het natuurlijk licht van de rede kan het bewijs leveren van

- 1.1. Gods bestaan,
- 1.2. het feit dat Hij het heelal geschapen heeft;
- 2.1. de vrijheid van de menselijke wil, "
- 2.2. de onsterfelijkheid van de menselijke ziel.--

Gevolg: New Agesacralisme is mogelijk, principieel.

Opm. -- A. Gelin, *De hoofdlijnen van het Oud Testament*, Antwerpen, Patmos, 1962, o.m. en vrl. 33v. (*Jer. 31:31/34*), zou ook kunnen ten gunste van New-Agerelgie geduid worden.

“Dan (*opm.*: in die komende tijd) behoeven zij elkander niet meer als leerlingen te behandelen, -- de ene niet tot de andere te zeggen: “Leert Jahweh kennen”. Neen, dan zullen allen mij (Jahweh) ‘kennen’ (*opm.*: ‘kennen’, verstaan als “intiem omgaan met”), kleinen en groten. -- Zo spreekt Jahweh. -- Want Ik zal, dan, hun hun misdaad vergeven, hun zonde niet langer gedenken”. Zo luidt de Oudtestamentische tekst.

Opm. -- De Hervormers - Luther, Kalvijn - gaan van dezelfde hypothese uit. Zij milderen, echter, die stelling tweeledig:

(i) in feite beschikt de menselijke rede niet over ‘de volle maat’ van haar natuurlijk licht;

(ii) gevolg: een supernaturalisme, dat het bovennatuurlijke geloof, pure Godsgave of ‘genade’, fel benadrukt: enkel het (bovennatuurlijk) geloof - sola fide - ziet klaar in wat de (natuurlijke en buitennatuurlijke) rede zou moeten/ kunnen inzien.

(A) De natuurlijke religie.

Zij was de hypothese, stelling, van denkers vanaf de antiek-Griekse stoa (gesticht door Zenon van Kition (= Citium) (-336/-264), -- met als voorloper Herakleitos van Efesos (-535/ -465; “de aartsvader van de Stoa” (aldus Leese)).

Stellingen:

De fenomenen van het heelal (de natuur) hebben als gemeenschappelijke vooropstelling de ‘logos’ (heelalverstand, kosmische geest) - hetzij als goddelijk hetzij zelfs als Opperwezen gedacht. -

Die Logos is een alomvattend verstand, dat maakt dat alle dingen ‘zinnig’ (begrijpelijk, intelligibel, voor onderzoek vatbaar) zijn (informatief). Hij is de stichter van de grondslag der zeden en van het recht (ethisch-politisch). Dit laatste heet ‘natuurrecht’.

Deze Stoïsche opvatting wordt door de humanisten - Th. More (+1535), J. Bodin (+1595) hersticht:

- a. zij onttrekken zich aan het starre autoritaire dogmatisme van de Kerken;
- b. zij houden zich aan een natuurlijke religie (Gods voorzienigheid; onsterfelijkheid der ziel; nadoodse vergelding).

Thomas More, de Katholieke heilige is de eerste: in zijn *Utopia* (1516). -- Deze Humanistische opvatting wordt, gedeeltelijk herduid, overgenomen door het verlichte rationalisme (behalve een de Sade en zo).

(B). De natuurreligie.

Leese, o.c., 41/43, staat stil bij een ander type van op het natuurlijke redeneren berustende religie. -- Men zou ze de vitaal-mystische religie kunnen noemen.

(i) Ook hier onttrekt men zich aan de greep van star-autoritaire dogmatismen en kerken, zoals de Rationalistische Humanisten en Verlichters. -

(ii) Maar, i.p.v. verstand/ rede, wetmatigheden, al of niet aangeboren begrippen en algemene waarheden inbegrepen, wordt het sacrale bereikt via bezielde intuïtie en levend gevoel, gesitueerd in de enkeling, die geconfronteerd wordt met de kosmos en de levende cultuurgeschiedenis. -

J.G. Herder (1744/1603, tegenstander van de Verlichter I. Kant), vooral in de Bückeburgertijd (1771/1776) - cfr. *Horst Stephan, Herder in Bückeburg*, Tübingen, 1903, 118/157 - en *Fr. E. D. Schleiermacher* (1768/1834), in zijn *Reden über die Religion* (1759), vertonen de inzet van een Postrationalistische natuurreligie.

Opm. -- De romantiek speelt hier een beslissende rol. ook, o.c., 305, zegt Leese dat de natuur als middelares van goddelijke openbaring herontdekt werd door de (Duitse) Romantici (na de Sturm-und-Drangperiode).

De natuur. -

(1) De ‘natuur’ werd Modern geduid door Galileï, Newton, -- Kant e.a.. Zij is object van zo exact mogelijke natuurwetenschappen die ze zoveel mogelijk in wiskundige formules weergeven (mathematische fysica), al of niet getoetst aan experimenten (kf 193: sciëntistiek). --

(2) De ‘natuur’ wordt Romantisch-Vitalistisch en -Mystisch geduid door de aanhang-(st)ers van de Natuurreligie.

De fenomenen, waaraan aangeknoopt wordt, zijn - volgens Leese

a. al wat aan driftleven ontspringt, al wat intuïtief vatbaar is, al wat onverstorven genieten is (subjectief) en

b. al wat het leven - centraal begrip van de Romantiek - in de mens en in de kosmos aan “overvloeiende pracht en schoonheid” biedt, gezien als verschijningswijzen van het goddelijke, ja, van God. -

Gevolg:

a. in de mens: lichamelijkeid, seksualiteit, levenslust, gevoel, -- geest (in de omvattende zin) i.p.v. (eng-Rationalistisch opgevatte) ‘rede’,

b. in de kosmos: de aarde, met haar landschappen, -- anorganische stoffen, planten, dieren, mensen; de kosmos, via het uitspansel, met zon en maan en met de hemellichamen allerhande. -

Opm. -- Filosofisch wordt dit een andere natuurfilosofie (Schelling voorop; cf 347 (Ambacher)).

Het getuigenis van Max Planck (1858/1947). -

Th. Ott, Der magische Pfeil, Zürich, 1979, 166, haalt deze Duitse natuurkundige aan, bekend om de quanta-theorie, die, voor de natuurkunde, een ware revolutie betekende. Nobelprijs fysica 1918. -

Ziehier wat deze mathematisch-fysicus zegt. -- Als natuurkundige, d.i. als iemand die zijn ganse leven de zakelijke vakwetenschap, voor zover deze de materie onderzoekt, gediend heeft, sta ik met zekerheid boven verdenking: men kan mij niet zomaar als fantast of dweper afschrijven. -- Vanuit die gezichtshoek beweer ik, na mijn atoomonderzoek, wat volgt.

(1) materie op zich bestaat niet! alle materie ontstaat slechts o.g.v. een kracht (energie), die atoomdeeltjes doet trillen en ze, binnen het nietigste zonnestelseltje dat het atoom is, samenhang verleent.

(2) Welnu, in het heelal is er noch een met verstand en rede begaafde kracht noch een eeuwige, abstracte kracht aangetroffen. Het is dan ook de mensheid nooit gelukt een “perpetuum mobile”, (*opm.*: iets dat op zich, zonder van buiten uit bewogen te worden, autonoom, beweegt) uit te vinden.

(3)1. Gevolg: wij moeten in die kracht een zich bewuste en met verstand en rede begaafde geest vooropstellen. Die ‘geest’ is de ‘Urgrund’, de basisvooropstelling, van alle materie.

(3)2. Niet de zichtbare en tegelijk vergankelijke materie is het werkelijke, het ware, het reële. Want zonder die geest bestond - zoals wij zagen - die materie gewoonweg niet. De onzichtbare, onsterfelijke geest is het ware.

(4)1. Maar geest op zich is onmogelijk: iedere geest is de geest van een of ander wezen. Gevolg: wij moeten, noodgedwongen, geestbegaafde wezens (‘Geistwesen!') vooropstellen.

(4)2. Maar met geest begaafde wezens zijn er niet toe in staat uit zichzelf (op eigen vermogen gesteund) te bestaan: zij moeten geschapen zijn. -- Daarom ben ik er niet beschaamd in de mysterieuze schepper te noemen met de naam, waarmee de oude cultuurvolkeren der aarde uit vroegere millennia Hem aanduiden: God (*Max-Planck-Gesellschaft, Forschungsberichte und Meldungen, PRI 17/8 von 11.08.78, München, 1978*). -

Ziedaar één van de vele mogelijke ‘bewijzen’ (in de zeer brede zin, natuurlijk) van het op het natuurlijke licht van de rede gesteund denken.

Basis, sedert St.-Paulus (en de Stoa, ja, Herakleitos), van natuurlijke religies, waarvan New Age er weerom eens één aan het stichten is.

Deo Trino et uno Mariaque mediatrici gratias maximas
(21.05.1990).

Nawoord. -- W.B. Kristensen, *Verzamelde bijdragen tot kennis van de antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, 272/275 (*De demonische goden der totaliteit*), levert ons, misschien, een grondinzicht in het Neosacralisme. -

‘Totaliteit’, in de sacrale zin, betekent “harmonie der tegengestelden” (informatief: waar/ onwaar; ethisch-politisch: goed/ kwaad rechtvaardig/ onrechtvaardig; - lotsanalytisch: heil/ onheil, leven/ dood, gezondheid/ ziekte, geluk/ misrekening). -

Appl. mod. -- De Babylonische Oppergod Anu (Anoe), was heelal-stichtende godheid: hij was de ‘veroorzaker’ (Söderblom) van het lot zonder meer; hij schonk én goed én kwaad.

Gevolg: hij was ondoorgrondelijk, onberekenbaar - boven iedere ‘rationaliteit’ op aarde; “mysterium-tremendum en fascinans”, angstaanjagend en vertrouwenwekkend.

Volgens Kristensen, een kenner, stelden de meeste Heidense, Antieke culturen zo’n godheid voorop: de Griekse Zeus, de Romeinse Fortuna, de Indische Varuna, zelfs eens Ahura Mazda (Iran), -- zij vertonen een ‘demonische natuur, d.i. zij zijn én goed én kwaad, zoals de boom der kennis in boek Genesis. Zelfs de Jahweh van Job vertoont zo’n harmonie der tegengestelden. Aldus Kristensen. -

Gevolg: Gewetensvol in de Bijbelse of Verlicht-rationele zin zijn zo’n “elementen van de kosmos” hoegenaamd niet. De ethisch-politische wetten, die zij zelf aan de aardse mensheid voorschrijven, verloochenen zij door hun handelwijze. -- Ziedaar de stelling van Antieke mythisch-theologen. -

Het is duidelijk dat de Bijbel en het Rationalisme dat inzicht delen. Daarvandaan beider wantrouwen inzake de elementen van de kosmos. Wantrouwen, dat vele Nieuw-tijdperkers niet schijnen te koesteren. Nochtans *Christina Stanley Hole, Fairy*, in: *Enc. Britannica*, Chicago, 1967,9,39/ 40 (een artikel over natuurgeesten), wijst op de “harmonie der tegengestelden” in de folklore.

Besluit. Al wat niet Drie-eenheid (kf 268;317) is, is ‘principieel, verdacht van harmonie der tegengestelden.

Bibl. opm.

-- Betreffende New Age: *S. Crossman / Ed. Fenwick, Le Nouuel Age*, Paris, 1981;-
- *M. Ferguson, Les enfants du Verseau*, Paris, 1981; - *J. Exel, Bible et astrologie*, Paris, 1986;--

-- *D. Ulansy, Les mystères de Mithra*, in: *Pour la science* (Paris), No 48 (1990: févr.), 96/104 (over New Age in de late Oudheid); -- *M. Eliade, Occultisme, sorcellerie et modes culturelles*, Paris, 1976;-- id., *Méphistophélès et l’androgynie*, Paris, 1962.

New Age en de hypothetische methode. -

De mogelijkheid bij uitstek, waarover de mens beschikt, is de hypothetische methode. Sommige Nieuw-tijdperk(st)ers passen ze toe.

(I), -- *Dr Margaret Millard, Gevallen uit de praktijk van een medisch astroloog*, Amsterdam, Schors, 144. --De inleiding, o.c.,7/9, van J.M. Addey, ziet de huidige astrologie op een tweesprong. -

a. De traditionele hypothese (stel astrologische regels) verbeterd. -- Dr Millard, kindercardiologie, stelt de traditie, gebeurlijk verbeterd voorop en toetst ze aan de gevestigde streng vakwetenschappelijke geneeskunde (kf 339), in actieve samenwerking met het hele medische korps van de kliniek. M.a.w.: de reductieve methode (kf 2v.)

b. Grondlagenonderzoek. -- Addey, daarentegen, met een stel astrologen, meent: teveel twijfelachtigheden en vertekeningen bederven de traditionele astrologie;

Gevolg: wij beginnen, weerom, van voren af, nemen niets voor vanzelfsprekend aan, toetsen alle vooropstellingen op haar verificeerbaarheid. M.a.w.: ernstig grondlagenonderzoek (de terugwaartse methode). Addey: “een drastische herwaardering en fundamenteel onderzoek” (o.c.,8)

(II)-- *Gina Covina, The Ouija Book*, London, R. Hale, 1979. -- Deze Amerikaanse, met haar denkgnoten, zet de Spiritistische traditie daterend van de Paleopythagoreeërs (o.c., 94f.), voort, maar met “an open-minded skepticism, a critical optimism” (o.c.,20).

De hypothetische methode heeft bij haar een eigen toepassing: zij beseft dat de gecontacteerde ‘entiteiten’ (de identiteit ervan is stevast twijfelachtig) “harmonie der tegengestelden” zijn.

Haar stelling: “Let op! De door u opgeroepen entiteiten zullen u bij uw individuele vooropstellingen nemen; zij zullen u, gebeurlijk, misleiden, indien uw vooropstellingen, bewuste, maar vooral onbewuste, niet met de objectieve werkelijkheid stroken (o.m. indien zij niet met Gods vooropstellingen stroken (o.c., 22)).

”Voordat wij kunnen vragen waarvandaan de antwoorden van het ouija-bord komen, moeten wij vragen waarvandaan onze vragen komen. (...). Uw drijfveren, uw verwachtingen zullen afgebeeld worden in de antwoorden!” (O.c., 21). Uw “hidden assumptions” (uw voor uzelf verborgen vooropstellingen) zijn het grote gevaar, de zwakke plek, waarbij de (al of niet hoge) entiteiten u, bij uw ‘channelling’, zullen nemen.

Grondlagenonderzoek, ja, maar nu individueel-psychologisch.